

Politieke verschillen

De verschillen tussen links en rechts voor de Nederlandse situatie

Richard van Gogh (356364rg)

26-6-2014

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	- 2 -
EERDERE STUDIES.....	- 4 -
DATA & METHODOLOGIE	- 6 -
RESULTATEN.....	- 8 -
Basic model met verschillen.....	- 10 -
Coalitie modellen	- 10 -
Economische groei en de wereldeconomie.....	- 13 -
Uitgebreide modellen.....	- 14 -
RESULTATEN ANALYSE	- 18 -
Phillipscurve	- 19 -
Vergelijking Alesina's model	- 20 -
Externe verklaring	- 20 -
Interne verklaring	- 21 -
Begrotingstekort.....	- 22 -
Gebruikte criteria	- 24 -
CONCLUSIE	- 25 -
Verbeter punten	- 26 -
BIJLAGE 1	- 27 -
BIJLAGE 2	- 28 -
BIJLAGE 3	- 29 -
BIJLAGE 4	- 29 -
BRONNENLIJST	- 30 -

INLEIDING

Er is een strijd gaande over de vraag welke rol de overheid zou moeten spelen in de economie. Deze strijd is niet iets nieuws, maar kan al terug geleid worden tot de Franse revolutie. De deling in de politiek maakt het makkelijker om het beleid te kunnen plaatsen en is daarom volgens sommige nog steeds relevant (Bobbio, 1994). Andere stellen echter dat deze scheidingslijn begint te vervagen door een steeds complexer wordende samenleving waar het politieke spectrum steeds breder wordt getrokken en de traditionele verschillen verspreiden over verschillende partijen. Echter lijkt de tweestrijd weer op te laaien mede dankzij de crisis en de vraag hoe het economische herstel versneld kan worden. Door de overheidsbestedingen toe te laten nemen of door te letten op het begrotingstekort en een terughoudende overheid. Dit is de typische links-rechts strijd. In deze paper zal bekeken worden of de tweestrijd tussen links en rechts daadwerkelijk leidt tot een verschil bij een aantal onderzochte variabelen.

Duidelijk is dat de bevolking de regerende partij(en) beoordeelt op de geleverde prestaties. Economische groei vergroot de kans dat een regeringsleider herkozen wordt. Krimp, met name veroorzaakt door schokken in de wereldwijde economie, verkleint die kans (Burke, 2012). Daardoor zullen alle politieke partijen streven naar economische groei als ze aan de macht willen blijven. Zij zullen wel verschillen in hun opvattingen hoe deze groei bereikt kan worden. Doordat de stemmers de regering afstraffen op economische groei is er een verband tussen de economic political cycle, de manier waarop de economie de politiek beïnvloedt, en de policy business cycle die in deze paper onderzocht wordt, de invloed van de politiek op de economie. Door de tweezijdige interactie kan het verband tussen de politiek en de economie verkeerd geïnterpreteerd worden, waar op gelet moet worden tijdens het analyseren van de resultaten.

Er is een hoop onderzoek gedaan naar de effecten die de politieke beïnvloeding heeft op de economie. Ook in de literatuur lijkt er een tweedeling te bestaan tussen linkse en rechtse economen. De belangrijkste deler is welke rol de overheid zou moeten spelen in de economie en hoe de welvaart verdeeld zou moeten worden. De linkse partijen zijn van mening dat overheidsingrijpen een positief effect heeft op de economie en zijn voor een meer gelijkmatige verdeling van de welvaart. Zij zijn aanhangers van het zogenaamde (Neo)-Keynesiaanse gedachtegoed. De rechtse partijen benadrukken dat overheidsingrijpen de werking van de economie verstoort en tot een minimum beperkt zou moeten worden. Daarnaast staan ze minder negatief tegenover een meer ongelijkmatige verdeling van de welvaart aangezien dit zou aanzetten tot arbeid. Zij zijn aanhangers van de (Neo)-Klassieke school. Aan de basis van de verschillende opvattingen staat de veronderstelling hoe de economie werkt. Volgens de klassieke school wordt door economische processen automatisch een evenwicht met volledige werkgelegenheid bereikt. De keynesianen denken echter dat dit alleen op de zeer lange termijn bereikt wordt en er op de korte termijn een evenwicht is zonder volledige werkgelegenheid waar de overheid moet ingrijpen door middel van de bestedingen (Mankiw, 2000). Of de tweedeling in de politieke opvattingen ook terug gevonden wordt in het beleid zal later in de paper naar voren komen.

Het politieke stelsel dat in Nederland gebruikt wordt maakt het categoriseren van het beleid ingewikkeld. Er zijn twee hoofdcategorieën die in democratische landen gebruikt worden, de proportionele representatie en majoritarian voting elk met hun eigen voordelen en nadelen (Bormann & Golder, 2013). In Nederland wordt de proportionele representatie gebruikt. Het voordeel hiervan is dat de vertegenwoordigers in het parlement een goede weerspiegeling zijn van de bevolking, maar een nadeel is dat het politieke veld sterk gefragmenteerd is. Dit maakt het plaatsen van de partijen in de klassieke tweedeling van links en rechts een stuk lastiger dan bij bijvoorbeeld de VS waar majoritarian voting wordt gebruikt en de regering maar uit één partij bestaat.

In Nederland is er tot nu toe altijd een coalitie nodig geweest om een meerderheid te vormen die de regering steunt. Dit maakt het definiëren van het beleid lastig wanneer er een traditioneel linkse partij samen met een rechtse partij de regering vormt zoals nu ook het geval is met de PvdA en de VVD. In de methodologie zal beschreven worden op welke veronderstellingen het beleid is gecategoriseerd in links en rechts.

De politieke fragmentatie komt voort uit de verdeeldheid van de bevolking op een lineaire schaal van links tot rechts (Hibbs, 1977). De linker zijde bestaat uit de lage en gemiddelde inkomens klasse die vooral beleid verlangen dat de werkloosheid verlaagt en in ruil daarvoor een hogere inflatie accepteren. De rechter zijde bestaat uit de hogere inkomensklasse die beleid wil dat de inflatie beperkt en dus een hogere werkloosheid accepteert. Bij deze deling zijn werkloosheid en inflatie tegenstrijdige doelen, beide kunnen niet op het zelfde moment aangepakt worden. Deze schaal kan breder getrokken worden naar de overheidsbestedingen en het gewenste effect. Zo zullen linkse partijen hogere overheidsbestedingen willen voor een hogere economische groei en minder werkloosheid ten koste van hogere inflatie. Rechtse partijen zullen het begrotingstekort willen beperken door de overheidsbestedingen te minimaliseren en zo de inflatie laag houden.

Een andere uitdaging bij de Nederlandse case is de openheid van de economie samenhangend met het lidmaatschap van de Europese Unie. Doordat Nederland de gulden heeft vervangen door de euro kan de Nederlandsche Bank geen nationaal monetair beleid meer voeren. Dat is nu op Europees niveau geregeld door de ECB. Als lid van de raad van bestuur van de ECB kan de Nederlandsche Bank nog wel invloed uitoefenen op de rente en geldhoeveelheid, maar doet dat in samenspraak met de andere Euro landen en heeft dus aan invloed ingeleverd (DNB, 2008). Daardoor zal het minder uitmaken of de regering links of rechts beleid voert, aangezien het monetaire beleid op enige afstand is geplaatst van de regering. Toch zal er gekeken worden naar de inflatie, omdat wellicht nationale besluiten zoals belastingen en accijnzen een significante invloed hebben en er wel een verschil is tussen links en rechts beleid.

Daarnaast is de Nederlandse economie sterk gericht op de handel en daarmee afhankelijk van de grillen van de wereldeconomie. In 2013 werd er maar liefst voor €471.261 miljoen geïmporteerd en €532.448 miljoen geëxporteerd, dat is respectievelijk 78% en 88% van het BBP (CBS, 2014). Bij deze cijfers kan verwacht worden dat de overheid een deel van zijn beïnvloedingsmacht inlevert en een groot deel van de economische fluctuaties "importeert" van het buitenland. De verschillen tussen links en rechts in het beleid zullen daarmee minder prominent naar voren komen bij de economische groei bijvoorbeeld. Toch zal ook naar deze variabele gekeken worden aangezien de verschillen tussen links en rechts toch significant kunnen zijn door bijvoorbeeld nationale wetgeving en overheidsbestedingen.

Om de mogelijke verschillen tussen de invloed van links en rechts beleid te kunnen onderzoeken zal er naast de variabelen die erg afhankelijk zijn van het buitenland zoals economische groei en inflatie, ook gekeken worden naar variabelen die minder samenhangen met het buitenland zoals een aantal overheidsuitgavencategorieën en het percentage groene energie consumptie. Op deze manier kan een breder beeld gevormd worden van de effecten van links en rechts beleid.

In de volgende delen zal uitgebreider ingegaan worden op relevante literatuur over de invloed van het politieke spectrum op de economie en de verschillen tussen links en rechts beleid. Vervolgens zal de data in modellen gevat. Deze modellen zullen daarna geanalyseerd worden. Tenslotte zal er een conclusie getrokken worden en enkele aanbevelingen voor mogelijke vervolgstudies gegeven.

EERDERE STUDIES

Alesina, Roubini en Cohen onderzochten een aantal theorieën omtrent de politieke stromingen en het effect op economische factoren en hoe dit zich verhoudt tot de verkiezingen (Alesina, Roubini, & Cohen, 1997). Zij deden een tijdreeks analyse van 1947 tot 1994 voor de VS en een cross-country analyse van 1947 tot 1994 voor achttien OECD landen die in de onderzochte periode democratisch waren, ook Nederland hoort daarbij. Er worden drie theorieën getest waarvan de laatste door Alesina zelf is opgesteld.

1. Political Business Cycles: de uitgaven schieten ongeacht de politieke kleur voor de verkiezingen omhoog om de economie aan te jagen en zo de winst veilig te stellen.
2. Traditionele Partisan Model: de verschillen tussen de twee partijen zijn merkbaar de gehele periode dat een stroming aan de macht is. Ten tijden van een links bewind zullen de economische groei en inflatie hoger zijn dan tijdens een rechtse koers.
3. Rationele Partisan Model: de twee partijen hebben wel een verschillend effect op de economie, maar dit effect is slechts tijdelijk na de verkiezingen. Verondersteld wordt dat links de extra uitgaven niet kan blijven financieren en rechts de groei niet kan blijven drukken.

De focus lag op de inflatie, economische groei en de werkloosheid. Voor het schatten van de modellen gebruiken zij kwartaal data om de duur van het effect beter te kunnen inschatten.

Voor de VS wordt geen bewijs gevonden voor de politieke business cycles, maar wel voor het rationele partisan model. De bewijzen zijn vooral sterk bij de werkloosheid en economische groei, omdat die sterk door beleid worden bepaald in de VS, in tegenstelling tot de inflatie. Het verschil is meetbaar van het tweede tot achtste of negende kwartaal na een policy change met het sterkste effect na zeven kwartalen. In die periode is de werkloosheid lager en economische groei hoger bij een links beleid. Hierna komen de twee stromingen op het zelfde trendniveau. De economie volgt de stabiele trendgroei tot er weer een wisseling van politieke zijde plaatsvindt.

Ook bij de cross-country analyse wordt hetzelfde resultaat gevonden. Voornamelijk bij de landen die net als de VS niet regelmatig nieuwe verkiezingen hebben en duidelijke overgangen kennen van links en rechts beleid. In dit onderzoek wordt ook onderschreven dat het gebruik van een proportionele representatie en niet vaststaande verkiezingsdata het effect kunnen afzwakken. De rationele partisan modellen zijn dan ook significant, maar de specifieke variabele voor Nederland geen enkele keer.

Meerdere economen hebben onderzoek gedaan naar de effecten van beleid op economische groei. Hibbs stelt dat het verschil in invloed tussen links en rechts voortkomt uit de verschillen in achterband met hun eigen doelen (Hibbs, 1977). Lage werkloosheid en hoge inflatie verbeteren de positie van de lagere inkomensklasse waardoor linkse stromingen minder avers tegenover inflatie staan dan rechts. Inflatie vermindert de waarde van bezittingen en treft daarmee de welvarende klasse het hardst. In de studie wordt een duidelijke classificatie gegeven voor links en rechts beleid, wat handig is voor de situatie in Nederland. De partijen worden gecategoriseerd in links en rechts zodat het beleid gevat kan worden in een binaire variabele. Er wordt bewijs gevonden van revealed preferenties voor twaalf Europese en Noord-Amerikaanse landen waaronder Nederland.

Bij een cross-country analyse van de twaalf landen van 1960 tot 1969 wordt de scheidingslijn tussen links georiënteerde en rechts georiënteerde landen duidelijk terug gevonden in de levels van werkloosheid en inflatie. Nederland wordt als een links georiënteerd land omschreven in deze periode aangezien twee derde van de periode een linkse coalitie aan de macht was. Uit de tabel komt een klassieke Phillipscurve naar voren met de traditionele trade-off tussen inflatie en werkloosheid met een correlatiecoëfficiënt van -0,45. Een deel van het verschil tussen de landen komt doordat de landen andere lange termijn instituties hebben. In landen met een grote socialistische basis zoals Nederland kan rechts beleid de werkloosheid minder laten oplopen dan bijvoorbeeld de VS die meer rechts georiënteerd zijn.

Daarnaast wordt voor de VS en Groot-Brittannië de werkloosheid nader bekeken en in een model gevat met een tijdreeks analyse van 1948 tot 1972. Ook daaruit blijkt het verschil tussen links en rechts beleid. Hier is voornamelijk gekeken naar het door Alesina omschreven traditionele model. Het verschil is niet direct te zien, maar kent een overgangperiode van twintig kwartalen.

In het onderzoek van Roubini en Sachs wordt verder ingegaan op het onderzoek van Alesina (Roubini & Sachs, 1989). Nu wordt er een onderscheid gemaakt op basis van het type regering: een majority regering, een kleine of grote coalitie en een minderheidsregering. Hier wordt het onderscheid links en rechts buiten beschouwing gelaten.

Uit het onderzoek blijkt dat de landen waar een coalitie met veel partijen, waaronder Nederland, de macht vaak in handen heeft de overheidsschulden systematisch hoger zijn dan waar de macht gecentreerd is. Dit wordt verklaard vanuit de verschillen in achterban van de coalitiepartners met hun eigen doelen, door de grote macht van de betrokken partijen zal de status-quo gehandhaafd worden in plaats van bezuinigd. Daarnaast is de implementatie van beleid bij een coalitie vaak zwak om de vrede te kunnen bewaren en de wil om samen te werken tekort schiet. Omdat de coalitiepartners verwickeld zijn in een prisoners dilemma zal er niets aan het tekort worden gedaan terwijl dit wel goed is voor de samenleving. Vooral ten tijde van een negatieve economische schok zal het onvermogen om te handelen naar voren komen en de overheidsschuld sterk oplopen.

De situatie van Nederland laat zien dat dit niet altijd het geval is. Tijdens de samenwerking tussen de PvdA en de VVD wordt er wel bezuinigd, terwijl de economie krimpt, de partijen sterk van elkaar afhankelijk zijn en ze een verschillende achterban hebben. Dit komt ook al naar voren in de data van het onderzoek. Daar valt de stijgende staatsschuld lager uit dan bij andere coalitie en majority regeringen. Met het type regering hoeft dan ook geen rekening mee gehouden te worden bij dit onderzoek.

Schmidt omschrijft het probleem van proportionele representatie en hoe ze het partisan model kunnen verzwakken (Schmidt, 1996). Doordat er meerdere partijen mee regeren is het beleid meer gericht op continuïteit in plaats van duidelijke scheidingslijnen. De beleidslijnen zijn vaak gericht op de laagste gemene deler van één van de coalitie partners waardoor de effecten lastig zijn toe te schrijven aan één partij. Er wordt aangeraden dieper op de stof in te gaan en te kijken naar zogenaamde “veto-punten” om het beleid te kunnen duiden. Daarbij wordt de interactie tussen de regering en constructieve oppositiepartijen ook meegeteld.

Economen hebben ook gekeken naar andere variabelen waar linkse en rechtse regeringen in kunnen verschillen. In een studie door Anderson, Malone en Marshall over Australië en Nieuw-Zeeland wordt gekeken naar de verschillen bij inflatie en economische groei, maar ook naar het effect dat dit heeft op verschillende asset markten (Anderson, Malone, & Marshall, 2008). Zo zijn de returns op aandelen en de capital gains van obligaties hoger bij een rechts beleid door de lagere inflatie en vastgoed doet het beter onder links beleid door het pro-huizen beleid.

Ook de verschillen in standpunten over handel zijn onderzocht. In een studie van vijfentwintig landen over de periode van 1945 tot 1998, waaronder Nederland, werden de standpunten bekeken (Milner & Judkins, 2004). Hierbij kwam naar voren dat linkse stromingen meer protectionistische maatregelen bepleiten dan rechtse. Dit verschil wordt ook veroorzaakt door de sociale klasse waartoe de aanhang van de partij behoort. De grootte van het land leek geen invloed te hebben op de keus en rijkere landen kenden een hoger niveau van protectionisme. De VS heeft wel een grote invloed op wat andere landen vinden.

Ik zal in het volgende deel omschrijven hoe er met het probleem van het proportionele representatie systeem is omgegaan. Daarin zal duidelijk worden op welke basis het beleid is gecategoriseerd. Daarnaast zal een nadere toelichting worden gegeven op de gebruikte variabele en statistische methode.

DATA & METHODOLOGIE

De lastigste taak bij dit onderzoek is het categoriseren van het beleid. Ten eerste het toeschrijven aan de periodes. Omdat er data gebruikt wordt op jaarbasis moeten er een aantal keuzes gemaakt worden bij de verdeling van de jaren. Dit maakt de toeschrijving minder nauwkeurig, maar door het gebruik van lange reeksen naar verwachting wel betrouwbaar. Er zal gekeken worden naar drie verschillende criteria.

1. De eerste datum is één Januari. De regering die op deze dag aan de macht is kan het beleid voor het komende jaar bepalen. De begrotingsstukken zijn ingeleverd en door de Tweede Kamer gekeurd. Het is aan de regering daar invulling aan te geven.
2. De tweede datum die bekeken wordt is één Juli. Dit is het midden van het jaar. De regering die op deze dag regeert heeft meer dan de helft van het jaar de macht in handen en kan daarmee de meeste invloed hebben uitgeoefend op het beleid.
3. De laatste de datum is Prinsjesdag. Dit is de dag dat het kabinet de begrotingsplannen presenteert voor het komende jaar. Op de derde dinsdag van september leest het staatshoofd de troonrede voor waarna de minister van financiën de miljoenennota aanbiedt aan de tweede kamer. Daarna gaat de kamer in debat en heeft tot eind december de tijd om de stukken goed te keuren, waarna de begrotingskaders voor het volgende jaar zijn vastgelegd. Op deze datum heeft de regering dus grote invloed op het beleid van het volgende jaar.

Als een regering is gevallen, wordt de periode nog wel aan de demissionaire regering toegeschreven tot dat er een nieuwe regering gevormd is.

Het tweede probleem is de verdeling van het beleid op het politieke spectrum. Door de coalitie structuur van de Nederlandse regeringen is het sinds de tweede wereldoorlog nog nooit voorgekomen dat er één partij aan de macht was. Dit kan het categoriseren van het beleid ingewikkeld maken, zeker als twee uiterste samen regeren zoals ook nu het geval is.

De eerste mogelijkheid die bekeken wordt is de samenstelling van de regering. Als dat geen uitkomst biedt, als bijvoorbeeld de PvdA en VVD samen regeren, is er gekeken naar de minister-president. De partij die het grootst is in de coalitie levert vaak de minister-president. Verondersteld kan worden dat deze partij de meeste macht heeft binnen de coalitie en daarmee het meest de richting van het beleid bepaalt. Dit criterium zal ook apart onderzocht worden waar alleen gekeken wordt naar de minister-president. Het nadeel van een samenwerking tussen links en rechts is dat het de scheidingslijn verzwakt en daarmee het verschil in effect dat de twee kampen hebben op de te onderzoeken variabelen.

Een partij waar specifiek op ingegaan moet worden is het CDA. Deze partij wordt beschouwd als een centrumrechtse partij. Als ze samenwerken met de PvdA kan het beleid toch gecategoriseerd worden als links. Dit doordat het beleid opschuift naar het midden en daarmee aan de linkerzijde van het spectrum valt.

Voor het politieke spectrum te vertalen in een variabele is een politieke dummy gecreëerd. Het linkse beleid is gecodeerd met een 1 en het rechtse met 0.

Om het effect van beleid te kunnen onderzoeken wordt een breed scala aan variabelen onderzocht. Door het open karakter van de Nederlandse economie kan er verwacht worden dat het effect van beleid op de economische variabelen beperkt is. Daarom worden er ook andere variabelen bekeken zoals immigratie en onderwijsuitgaven. De variabelen worden eerst onderzocht met een regressie model met alleen een constante en de politieke dummy. Dit kan uitgebreid worden met een trendbreuk waar die verwacht kan worden door Europese afspraken. Er kan gedacht worden aan het Schengen verdrag die invloed heeft op immigratie en het verdrag van Maastricht die het begrotingstekort beperkt.

Als het beleid een significante invloed blijkt te hebben zal het model uitgebreid worden met meer verklarende variabelen, net als in het onderzoek van Alesina et al. Vervolgens wordt er gekeken of in dit uitgebreide model beleid nog steeds een significant effect heeft. Zo ja, dan kan er gesteld worden dat op dat gebied er een significant verschil is tussen het effect van linkse en rechtse regeringen.

Een korte omschrijving van de variabelen die onderzocht worden in de tijdreeksanalyse, alle geleverd door het CBS d.m.v. statline. Tussen de haakjes staat de code voor de variabele in de geschatte modellen.

1. Economische groei (BBP): de jaarlijkse procentuele volumemutatie van het Bruto Binnenlands Product van 1949 tot 2012 (CBS, 2013).
2. Inflatie (INF): de procentuele verandering van de CPI ten opzichte van het voorgaande jaar van 1945 tot 2013 (CBS, 2014).
3. Werkloosheid (UNE): het werkloosheidspercentage van mannen en vrouwen van 1945 tot 2013 (CBS, 2014) (een breuk in de meting bij 2001).
4. Immigratie (IMM): het aantal personen die vanuit het buitenland geregistreerd worden bij het gemeentelijke bevolkingsregister als percentage van de totale bevolking van 1950 tot 2012 (CBS, 2013).
5. Groene energie (GRE): het aandeel van hernieuwbare energie, kernenergie, warmte, hernieuwbare elektriciteit en afval in het totale energieverbruik van 1970 tot 2013 (CBS, 2014).
6. Collectieve lastendruk (CLD): de totale belastingen en wettelijke sociale verzekeringspremies als percentage van het BBP van 1970 tot 2012 (CBS, 2014)
7. Begrotingstekort (OVT): het begrotingstekort als percentage van het BBP van 1950 tot 2012 (CBS, 2013).
8. Ambtenarenlonen (AMB): het totale bedrag dat wordt uitgegeven aan de werknemers in overheidsdienst als percentage van de totale centrale overheidsuitgaven van 1969 tot 2013 (CBS, 2014).
9. Onderwijsuitgaven (OND): het totale bedrag dat wordt uitgegeven aan onderwijs als percentage van de totale centrale overheidsuitgaven van 1945 tot 2012 (CBS, 2013).
10. Defensie-uitgaven (DEF): het totale bedrag dat wordt uitgegeven aan het ministerie van defensie als percentage van de totale rijksuitgaven van 1945 tot 2012 (CBS, 2013).
11. Overheidsinvesteringen (INV): het totale bedrag dat de centrale overheid besteed aan netto investeringen als percentage van de totale centrale overheidsuitgaven van 1969 tot 2013 (CBS, 2014).
12. Sociale uitkeringen (UIT): het totale bedrag aan uitkeringen dat de centrale overheid uitkeert als percentage van de totale centrale overheidsuitgaven van 1969 tot 2013 (CBS, 2014).

Met deze variabelen zal de onderzoeksvraag onderzocht worden. Die luidt: “*zit er een significant verschil tussen het effect dat links en rechts beleid hebben op de bovengenoemde variabelen.*” Dit zal geanalyseerd worden door middel van een tijdreeksanalyse (OLS) over de periode dat de gegevens beschikbaar zijn. De significante modellen zullen uitgebreid worden met relevante variabelen.

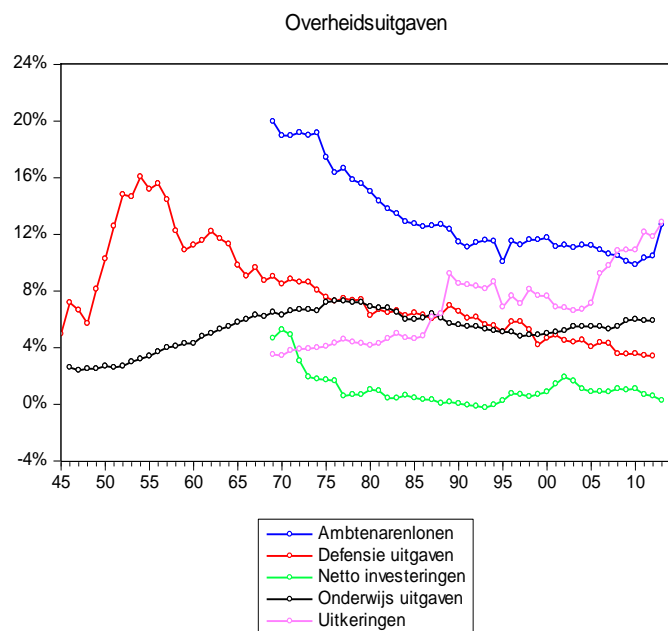
1. *Economische groei*
  - a. Olieprijs: de jaarlijks procentuele verandering van de prijs van een vat ruwe olie in dollars van 1945 tot 2009 met als basis jaar 2009 (ChartsBin, 2009).
  - b. Wereldeconomie: de jaarlijks procentuele verandering van o.a. de wereldeconomie en een aantal individuele landen van 1945 tot 2010 met uitzondering van de wereld (1951), China (1951) en Rusland (1991) (Bolt & Zanden, 2013).
9. *Onderwijsuitgaven*
  - a. Aantal leerlingen: het totaal aantal leerlingen dat op het basis, voortgezet en beroepsonderwijs zit van 1946 tot 2012 (CBS, 2014).
10. *Defensie-uitgaven*
  - a. Aantal conflicten wereldwijd: het aantal gewapende conflicten in de wereld waarbij een regering betrokken is van 1946 tot 2012 (UCDP, 2014).
  - b. Aantal conflicten binnen de EU en voormalige koloniën: het aantal gewapende conflicten waarbij een regering binnen de EU betrokken is, of een voormalige kolonie van Nederland (UCDP, 2014).

RESULTATEN

De onderzochte variabelen zijn verwerkt in enkele grafieken in bijlage 1. Er is bij de eerste drie een onderscheid gemaakt tussen de variabele waar het beleid op is gecategoriseerd, de coalitie of alleen de minister-president. In de tabellen zelf is met de kleur groen aangegeven dat er sprake is van rechts beleid. Bij het linkse beleid is er een gradatie toegebracht. Rood als er bij alle datum criteria sprake is van links beleid, paars als er volgens twee criteria er een links beleid is en roze als er één criterium links beleid aangeeft. Hier valt meteen op dat er bij de coalities vaker van kleur wordt gewisseld, mede door de lange periodes waar het CDA de minister-president mocht leveren (centrumrechts) terwijl er wel een linkse coalitie was in combinatie met de PvdA. Het percentage immigranten en groene energie zijn apart bekeken door de verschillen in waarden van de variabelen. Bij immigratie is er met de verschillende kleuren zwart het uitbreiden van het Schengen gebied aangegeven met de verschillende Schengen verdragen.

Daarnaast is er in de tabel hiernaast aangegeven waar het overheidsgeld aan besteed is in procenten. Dit komt opgeteld niet uit op honderd procent aangezien niet alle aspecten van de begroting zijn onderzocht. Hier valt op dat de waarden geen echte periodieke schokken kennen die verklaard zouden kunnen worden door het beleid, maar meer vloeiende trend bewegingen. Dit zou de verklaringskracht van de variabele die het verschil tussen rechts en links beleid aangeeft kunnen beperken. De investeringen komen soms onder de nul procent uit, omdat het netto investeringen zijn. Als de bruto investeringen lager zijn dan de afschrijvingen is dit een negatieve investering.

Tabel 1

	Economische groei				Inflatie				Werkloosheid			
	Coalitie		Minister		Coalitie		Minister		Coalitie		Minister	
	Links	Rechts	Links	Rechts	Links	Rechts	Links	Rechts	Links	Rechts	Links	Rechts
JAN	2,934	3,537	3,640	3,023	4,444	3,333	4,657	3,297	4,094	4,672	3,525	4,822
JUL	3,278	3,190	3,717	2,965	4,527	3,203	4,781	3,185	3,824	5,003	3,496	4,868
SEP	3,251	3,040	3,881	2,897	4,616	3,100	4,551	3,200	3,883	4,934	3,596	4,811

In de eerste tabel zijn de gemiddelde waarden van de economische groei, de inflatie en werkloosheid onder het linkse en rechtse beleid samengevat. Hier valt op dat inflatie en werkloosheid voldoen aan de verwachtingen. De inflatie is hoger en werkloosheid lager onder een linkse regering dan tijdens een rechtse. Het beeld bij de economische groei is daarentegen minder duidelijk. Bij het criterium van de coalitie, als er wordt gekeken naar welke regering er in januari aan de macht was, is de groei lager onder een linkse regering, bij de andere hoger. De verschillen zijn ook minder groot. Dit zal weerspiegelt worden in de significantie niveaus voor deze dummy's. Ook zit er een groot verschil tussen de criteria van de datums. Dit kan het kiezen voor de geschikte datum lastig maken en daarom zullen in de volgende modellen voorsnog alle drie gehanteerd blijven.

Tabel 2
 $X = C + \beta(1) * \text{Politieke Dummy}$

	BBP	INF	UNE	IMM	GRE	CLD	OVT	AMB	OND	DEF	INV	UIT
C_JAN	-0,603125 0,3299	0,809524 0,2172	-0,535584 0,4262	0,060393 0,1292	0,437939 0,5101	0,437540 0,5529	2,104924 0,0441**	-1,515024 0,0900*	-1,226875 0,0001**	0,450907 0,5828	-0,585436 0,1120	1,011801 0,1975
R-squared	0,015313	0,022981	0,009618	0,037335	0,010399	0,008449	0,062792	0,065371	0,210459	0,004666	0,057702	0,038316
Prob(F-statistic)	0,329947	0,217181	0,426250	0,129197	0,510102	0,552896	0,044082	0,090041	0,000094	0,582843	0,111966	0,197516
C_JUL	0,088465 0,8869	1,323902 0,0665*	-1,178801 0,0743*	0,054610 0,1708	0,287438 0,6660	0,148000 0,8412	2,860911 0,0055**	-0,981243 0,2770	-1,249642 0,0001**	0,661600 0,4165	-0,471454 0,2029	0,850369 0,2802
R-squared	0,000329	0,049379	0,046773	0,030526	0,004480	0,000967	0,115775	0,027422	0,217562	0,010027	0,037421	0,027065
Prob(F-statistic)	0,886852	0,066485	0,074285	0,170823	0,665978	0,841206	0,005549	0,276983	0,000069	0,416526	0,202943	0,280177
C_SEP	-0,478235 0,4414	0,702528 0,2866	-0,965824 0,1505	0,019317 0,6307	0,353732 0,5950	0,563551 0,4440	2,400952 0,0214**	-1,124402 0,2119	-1,142072 0,0003**	0,800144 0,3307	-0,528266 0,1527	0,642415 0,4160
R-squared	0,009591	0,017188	0,031059	0,003812	0,006784	0,014016	0,081231	0,036007	0,180742	0,014561	0,046983	0,015446
Prob(F-statistic)	0,441382	0,286575	0,150545	0,630732	0,595043	0,444028	0,021380	0,211854	0,000336	0,330703	0,152664	0,415979
M_JAN	0,617100 0,3438	1,304155 0,0578*	-1,257005 0,0743*	-0,022267 0,6009	-0,041207 0,9560	-0,604869 0,4640	2,821564 0,0099**	0,102121 0,9207	-1,260375 0,0001**	2,154228 0,0106**	-0,005795 0,9890	-0,730576 0,4122
R-squared	0,014466	0,053448	0,047472	0,004512	0,000073	0,012837	0,101074	0,000233	0,200691	0,096228	0,000004	0,015696
Prob(F-statistic)	0,343808	0,057846	0,074278	0,600911	0,956044	0,463991	0,009858	0,920662	0,000144	0,010627	0,989036	0,412206
M_JUL	0,751538 0,2433	1,961727 0,0079**	-1,372182 0,0445**	-0,022145 0,5988	-0,419524 0,5646	-0,628116 0,4358	2,870393 0,0079**	0,720454 0,4701	-1,145446 0,0005**	1,997409 0,0154**	0,087240 0,8320	-1,010719 0,2430
R-squared	0,021896	0,100727	0,058882	0,004564	0,007962	0,014528	0,106814	0,012202	0,169035	0,085655	0,001058	0,031559
Prob(F-statistic)	0,243251	0,007878	0,044541	0,598823	0,564610	0,435771	0,007879	0,470071	0,000548	0,015437	0,832049	0,243018
M_SEP	0,655833 0,3048	1,097488 0,1051	-1,368000 0,0471**	-0,042194 0,3098	-0,204714 0,7790	-0,296038 0,7142	2,751423 0,0103**	0,378558 0,7049	-1,158095 0,0004**	2,244253 0,0065**	-0,047348 0,9084	-0,960868 0,2674
R-squared	0,016975	0,039313	0,058399	0,016901	0,001896	0,003227	0,099972	0,003369	0,175803	0,108361	0,000312	0,028522
Prob(F-statistic)	0,304819	0,105050	0,047104	0,309850	0,778983	0,714162	0,010292	0,704898	0,000413	0,006528	0,908382	0,267418
Observaties	64	68	68	63	44	44	65	45	65	67	45	45

*significant op het 10% niveau

**significant op het 5% niveau

Basic model met verschillen

Als eerste stap worden de variabelen verklaard doormiddel van een model dat een constante bevat en de politieke dummy. In de tweede tabel zijn de coëfficiënten van de politieke dummy's verwerkt, $\beta(1)$. Onder de waarde van de coëfficiënt staat het significantie niveau. Voor ieder model zijn ook de R^2 en de Prob(F-waarde) vermeld. Deze waarden tonen respectievelijk aan hoeveel van de variantie verklaard wordt door het geschatte model en de kans dat een model met alleen een constante een beter resultaat geeft.

De coëfficiëntwaarde kan geïnterpreteerd worden als het verschil in effect dat links beleid heeft ten opzichten van rechts beleid op de verklaarde variabelen in procenten. Rode waarden zijn coëfficiënten met een onverwachte waarde volgens de eerdere literatuur. Uit het bovenstaande model valt op te maken dat het begrotingstekort significant lager is onder een links bewind. De werkloosheid en inflatie hebben het verwachte teken en tonen de relatie die verwacht wordt aan de hand van de Phillipscurve. De inflatie is hoger en werkloosheid lager tijdens een links bewind. Het verschil tussen links en rechts voor de variabele economische groei is niet significant wat ook geldt voor immigratie, groene energie, de collectieve lastendruk, investeringen en uitkeringen. Bij de uitgaven aan ambtenaren lonen is er slechts een coëfficiënt significant op het tien procent niveau en zal daarom ook niet verder uitgebreid worden. Een groot deel van de verwachte variabelen valt dus al af in dit elementaire model. Alleen onderwijsuitgaven en de defensie-uitgaven zijn significant van de onderzochte overheidsbestedingen. Deze hebben wel een ander teken dan verwacht. De onderwijsuitgaven zijn lager en defensie-uitgaven hoger tijdens een linkse regering. De modellen met significante coëfficiënten zullen verder uitgebreid worden om te onderzoeken of het verschil tussen links en rechts overeind blijft.

Coalitie modellen

Tevens is er kort gekeken naar de verschillen tussen de coalities die er geweest zijn. Die zijn voornamelijk gevormd door combinaties van de drie grote partijen het CDA, de PvdA en de VVD. In plaats van het beleid te vatten in het links-rechts spectrum is er direct gekeken naar de vijf combinaties die gevormd zijn. De resultaten zijn verwerkt in bijlage 2.

Opvallend is dat nagenoeg alle variabelen in dit geval significant zijn. Dit kan doordat de verschillende coalities andere doelen nastreefde, of doordat ze in andere economische tijden regeerde. Ook opmerkelijk is de hoge inflatie in combinatie met het positieve begrotingsoverschot als alle drie de partijen in het kabinet zitten. Als het CDA aan de macht was groeide de economie het hardst en was de werkloosheid laag. Dit komt voornamelijk doordat de periodes dat het CDA alleen aan de macht was kort waren. Daarnaast valt op dat de immigratie het hoogst is als de PvdA in de regering zit en het begrotingstekort en de werkloosheid het grootst zijn als de VVD deel uit maakt van het kabinet. De verschillen in de uitgaven categorieën zijn in procentpunten maar minimaal, daar verschillen de coalities niet. Er is geen F-waarde gegeven, aangezien de modellen geen constante bevatten.

Tijlijn coalities

CDA/PvdA/VVD				CDA/PvdA						CDA	CDA/VVD					
1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965
7,2	4,2	2,4	1,7	8,4	6,9	7,1	4,5	3	-1	4,7	9	2,9	4,3	3,3	8,6	5,3

C/P	CDA	CDA/VVD				C/P/V	C/V	CDA/PvdA/VVD				CDA/VVD			C/P	
1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
2,8	5,3	6,7	6,8	6,1	4,3	3,5	5,4	3,4	0	4,5	2,5	2,7	2	1,3	-0,8	-1,2

CDA/VVD						CDA/PvdA						PvdA/VVD				
1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
2,1	3,1	2,6	2,8	1,9	3,4	4,4	4,2	2,4	1,7	1,3	3	3,1	3,4	4,3	3,9	4,7

PvdA/VVD			CDA/VVD				CDA/PvdA			CDA/VVD		
2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
3,9	1,9	0,1	0,3	2,2	2	3,4	3,9	1,8	-3,7	1,5	0,9	-1,2

Tabel 3

$$\text{Immigratie} = C + \beta(1) * \text{Politieke Dummy} + \beta(2) * S \dots$$

(Observaties 65)

	C_JAN				M_SEP			
	Dummy	S....	R ²	Prob (F-statistic)	Dummy	S....	R ²	Prob (F-statistic)
S1995	0,037392 0,2877	0,169020 0,0000**	0,270690	0,000077	-0,059991 0,0961*	0,181917 0,0000**	0,290496	0,000034
S1997	0,047498 0,1697	0,180174 0,0000**	0,287529	0,000038	-0,044208 0,2176	0,185246 0,0000**	0,283143	0,000046
S2000	0,065035 0,0652*	0,184163 0,0001**	0,264592	0,000099	-0,020897 0,5770	0,178125 0,0002**	0,225402	0,000470
S2001	0,070678 0,0498**	0,178987 0,0002**	0,238562	0,000281	-0,014671 0,7045	0,168809 0,0007**	0,189664	0,001819
S2007	0,059556 0,0811*	0,276904 0,0000**	0,307914	0,000016	-0,000618 0,9867	0,277177 0,0000**	0,271612	0,000074
S2008	0,049948 0,1410	0,304760 0,0000**	0,314147	0,000012	-0,003543 0,9225	0,309211 0,0000**	0,288826	0,000036
S2011	0,084014 0,0245**	0,377928 0,0006**	0,211427	0,000804	-0,025922 0,5094	0,325458 0,0036**	0,147731	0,008266

*significant op het 10% niveau

**significant op het 5% niveau

Het immigratie model, dat in het basis model geen enkele significante coëfficiënt kent, is uitgebreid met enkele dummy's voor de Schengen verdragen in tabel drie. Dit zou een trendbreuk kunnen veroorzaken aangezien dit verdrag het gemakkelijker maakt voor Europese immigranten zich in Nederland te vestigen. Een feit waar het beleid geen invloed op kan uitoefenen. Het aantal landen dit zich heeft aangesloten tot dit vrijhandelsverdrag is over de loop der jaren uitgebreid, vandaar de verschillende dummy's met de jaartallen waarin het gebied zich uitbreidde. De twee meest significante data criteria voor zowel de minister-president als de regerende coalitie zijn bekeken.

Wat meteen opvalt is dat alle Schengen dummy's zeer significant zijn, maar dit kan ook een vertekend beeld zijn door de korte periode van de variabelen. Het significantie niveau van het effect van beleid bij immigratie is ook gestegen en in sommige gevallen zelfs significant op het vijf procent niveau. Dit is alleen het geval als er wordt gekeken naar het criterium van de regerende coalitie en niet de minister-president. Daar zijn de Schengen variabelen wel significant, maar komen de coëfficiënten van beleid bij immigratie vaak niet in de buurt van de twintig procent. Dit zou kunnen komen door de periode waarin het CDA regeerde met de PvdA, een linkse coalitie, maar een centrumrechtse minister-president.

Tabel 4

$$\text{Begrotingstekort} = C + \beta(1) * \text{Politieke Dummy} + \beta(2) * \text{EMU}$$

(Observaties 65)

	Dummy	EMU	R ²	F-Statistic
C_JUL	2,891298 0,0053**	-0,781178 0,5063	0,122183	0,017601
M_JUL	2,886585 0,0079**	-0,710976 0,5446	0,112129	0,025052

**significant op het 5% niveau

Ook voor het begrotingstekort wordt er bekeken of er een trendbreuk gevonden kan worden. De coëfficiënten voor het tekort waren alle significant. Toch zou er gedacht kunnen worden dat na het ingaan van het stabiliteits- en groeipact er een breuk in het beleid ontdekt wordt. Met dit verdrag beloofde de regeringen dat ze het tekort niet verder op zouden laten lopen dan drie procent van het BBP. Na het toevoegen van de dummy blijft de significantie van de coëfficiënt van de politieke dummy bij het criterium van de minister-president gelijk en stijgt slechts miniem bij het coalitie criterium. De dummy voor de jaren dat het verdrag geldt is ver verwijderd van het vijf procent significantie niveau. Dit komt doordat het nog maar een korte periode invloed heeft, waarvan een deel tijdens de financiële crisis valt. In deze periode is zowel onder links als rechts beleid het tekort boven de drie procent uitgekomen.

Tabel 5

$$X = C + \beta(1)*Politieke\ Dummy + \beta(2)*X(-1) + \beta(3)*X(-2) + \beta(4)*X(-3)$$

	Economische groei (Observaties 61)			Werkloosheid (Observaties 66)			Inflatie (Observaties 66)		
	Dummy	R ²	Prob (F-statistic)	Dummy	R ²	Prob (F-statistic)	Dummy	R ²	Prob (F-statistic)
C_JAN	-0,920694 0,1141	0,270328	0,001260	0,018555 0,9097	0,951756	0,000000	0,191927 0,6886	0,507696	0,000000
C_JUL	-0,791962 0,1879	0,260228	0,001791	-0,115729 0,4836	0,952136	0,000000	0,338941 0,4818	0,510408	0,000000
C_SEP	-0,596163 0,3245	0,249992	0,002541	0,013477 0,9339	0,951751	0,000000	-0,144237 0,7675	0,507100	0,000000
M_JAN	-0,165954 0,7971	0,237665	0,003837	-0,220876 0,1872	0,953113	0,000000	0,158000 0,7607	0,507143	0,000000
M_JUL	-0,014156 0,9824	0,236763	0,003953	-0,268023 0,1039	0,953810	0,000000	0,307126 0,5530	0,509250	0,000000
M_SEP	0,156197 0,8009	0,237631	0,003841	-0,271883 0,0962*	0,953903	0,000000	0,002182 0,9966	0,506387	0,000000

*significant op het 10% niveau

In tabel vijf is het type model verwerkt dat Alesina gebruikt in zijn studie voor de VS, elke variabele met een lag van drie perioden. De verklaringskracht voor de inflatie en met name de economische groei is erg laag. Maar zo'n vijftig procent van de variantie wordt verklaard met dit model. Daarnaast hebben de coëfficiënten van de dummy's het verkeerde teken en zijn niet significant. Bij de werkloosheid is de R² redelijk hoog, maar zijn de beleidscoëfficiënten niet significant en tevens hebben enkele coëfficiënten het verkeerde teken. Bij inflatie hebben de meeste coëfficiënten wel het verwachte teken, maar zijn opnieuw niet significant en verklaart het model maar zo'n vijftig procent van de variantie.

De modellen die hiervoor behandeld zijn ontbreekt het vaak aan statistische significantie. Daarom zal het uitgebreid worden met nieuwe verklarende variabelen. Dit heeft Alesina ook toegepast bij zijn onderzoek door de olieprijs toe te voegen als verklarende variabelen.

Tabel 6

$$X = C + \beta(1)*Politieke\ Dummy + \beta(2)*Oil + \beta(3)*X(-1) + \beta(4)*X(-2) + \beta(5)*X(-3)$$

	Economische groei (Observaties 59)				Inflatie (Observaties 63)			
	Dummy	OIL	R ²	(F-statistic)	Dummy	OIL	R ²	(F-statistic)
C_JAN	-0,995817 0,0869*	-0,013023 0,2918	0,273355	0,003825	0,170751 0,7301	0,018488 0,0979*	0,526066	0,000000
C_JUL	-0,788714 0,1935	-0,011488 0,3620	0,255994	0,006563	0,220288 0,6634	0,017808 0,1151	0,526655	0,000000
C_SEP	-0,659295 0,2757	-0,013221 0,2927	0,248841	0,008152	-0,160690 0,7493	0,018665 0,0947*	0,525924	0,000000
M_JAN	-0,117193 0,8563	-0,013580 0,2872	0,232126	0,013356	0,132167 0,8025	0,018536 0,0972*	0,525592	0,000000
M_JUL	0,054180 0,9331	-0,013937 0,2757	0,231749	0,013503	0,275303 0,6019	0,018384 0,0994*	0,527349	0,000000
M_SEP	0,198500 0,7495	-0,014299 0,2633	0,233137	0,012970	-0,041959 0,9355	0,018669 0,0953*	0,525121	0,000000

*significant op het 10% niveau

De variabele olie is toegevoegd, omdat deze variabele de staat van de wereldeconomie zou moeten vangen. Als de economie groeit, stijgt ook de vraag naar olie en daarmee de prijs. In dit model zijn de coëfficiënten voor de economische groei nog steeds niet significant. Voor inflatie zijn de coëfficiënten zelfs sterk verslechterd. Die voor de olieprijs zijn niet significant op het vijf procent niveau. Daaruit kan opgemaakt worden dat of de olieprijs in Nederland niet werkt als een variabele voor de wereldeconomie door bijvoorbeeld accijnzen, of dat de Nederlandse economie zich onafhankelijk van de olieprijs ontwikkeld in Alesina's model. Ook kunnen externe schokken de prijs beïnvloeden, zoals oorlogen, die de schaarste verhogen en daarmee de prijs zonder dat de wereldeconomie groeit.

Economische groei en de wereldeconomie

Omdat Nederland een echte handelsnatie is zal er gekeken worden naar wat de economieën doen van de vijf grootste handelspartners van Nederland, zowel import als export (CBS, 2014). Deze economieën kunnen grote invloed hebben op de open economie van Nederland. Met de groei van de Europese economie kan er onderzocht worden of het lidmaatschap bij de Europese Unie een positief of negatief effect heeft op de Nederlandse economische groei.

In tabel 7 wordt de economische groei verklaard door middel van de wereldwijde economische groei, groei binnen Europa en een aantal specifieke landen die belangrijk zijn voor de Nederlandse handel. In dit model wordt niet het BBP van het CBS zoals in de vorige modellen, maar van het Maddison Project van Bolt & Zanden net als de overige landen. Zo is dezelfde methode gebruikt voor het bepalen van het BBP.

Wat opvalt is dat de wereldwijde groei de Nederlandse economische groei significant verklaart in beide modellen als die apart wordt genomen (3). De waarden van de politieke dummy zijn nu niet significant. Zowel links als rechts zijn afhankelijk van de wereldeconomie en hebben zelf weinig invloed op de economische groei. Hiermee komt de veronderstelling dat in de open Nederlandse economie de politieke invloed miniem is uit. Als de groei van de dertig Europese landen wordt toegevoegd is die significant en de wereldeconomie niet meer (2). Dus voornamelijk de ontwikkeling van de Europese economie beïnvloedt de Nederlandse groei. Als de vijf belangrijkste handelspartners van in en uitvoer worden toegevoegd is geen enkele variabele meer significant, waarschijnlijk door de grote variabiliteit van de verschillende groeicijfers (1).

Tabel 7

$$\text{Economische groei} = C + \beta(1)*\text{ALL} + \beta(2)*\dots + \beta(.)*\text{Politieke Dummy}$$

	1) C_JAN	M_JUL	2) C_JAN	M_JUL	3) C_JAN	M_JUL
C	1,255512 0,4900	1,528189 0,3269	-0,067063 0,8963	0,011923 0,9771	0,470612 0,4711	0,198009 0,7181
ALL	0,238822 0,7691	0,202030 0,7727	0,135622 0,5250	0,127093 0,5489	0,942386 0,0000**	0,962453 0,0000**
EU_12	-2,030279 0,5662	-2,527858 0,4861				
EU_30	3,270214 0,3274	3,421647 0,2656	0,815297 0,0000**	0,820797 0,0000**		
BELG	0,075403 0,8901	0,112829 0,8272				
DUI	0,028657 0,9722	0,056231 0,9441				
FRA	-0,419492 0,7286	-0,330556 0,7834				
ITA	-0,165742 0,8335	-0,025510 0,9743				
UK	-0,147237 0,8490	-0,058826 0,9400				
USA	0,096709 0,8414	0,101630 0,8218				
RUS	-0,015165 0,8707	-0,004870 0,9577				
CHI	-0,168766 0,2062	-0,183147 0,1771				
POLITIEKE DUMMY	-0,070095 0,9344	-0,369443 0,6617	0,058359 0,8931	0,129073 0,7693	-0,238791 0,6940	0,335222 0,6006
AR(1)					0,316779 0,0209**	0,295423 0,0275**
R ²	0,897297	0,900165	0,524036	0,524619	0,407079	0,408309
Prob (F-Statistic)	0,019647	0,018005	0,000000	0,000000	0,000002	0,000002
Observaties	20	20	60	60	59	59

**significant op het 5% niveau

Tabel 8

$$\text{Economische groei} = C + \beta(1)*\text{Land} + \dots + \beta(.)*\text{Politieke Dummy} + \beta(.)*\text{AR}(1)$$

(Observaties 64)

	4) C JAN	M JUL	5) C JAN	M JUL
C	0,558809 0,2775	0,064362 0,9114	1,008900 0,0407**	0,236658 0,6385
BELG	0,461745 0,0047**	-0,004979 0,9779		
DUI	0,145877 0,0910*	-0,186851 0,0081**	0,121310 0,1312	-0,138710 0,0127**
FRA	0,369781 0,0209**	0,915096 0,0000**	0,527025 0,0002**	1,169456 0,0000**
ITA	-0,174323 0,1854	0,305302 0,0329**		
POLITIEKE DUMMY	-0,339924 0,5033	-0,511602 0,4796	-0,635870 0,2173	-0,507580 0,4529
AR(1)	0,174309 0,0001**	0,238759 0,0894*	0,184598 0,0004**	0,165657 0,1970
R ²	0,669155	0,939593	0,618404	0,933935
Prob (F-Statistic)	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000

*significant op het 10% niveau

**significant op het 5% niveau

In tabel acht zijn de twee modellen beperkt tot de belangrijkste Euro handelspartners. De invloed van de landen verschilt sterk tussen de twee criteria. Daarnaast is in sommige gevallen de invloed van economische groei in het buitenland negatief voor de Nederlandse groei (4). Hieruit kan opgemaakt worden dat er waarschijnlijk geen werkelijk verband bestaat tussen de individuele landen en Nederland. Als alleen naar de twee grootste economieën in de Eurozone wordt gekeken is alleen de Franse groei significant voor de Nederlandse groei bij beide criteria (5). De politieke dummy blijft insignificant. In alle modellen blijkt de politieke factor geen rol te spelen bij de economische groei. Die wordt voornamelijk bepaald door de economie van het Europese continent in zijn geheel. De tweedeling die we terug zien in de politieke debatten wordt dus niet teruggevonden in de data.

Uitgebreide modellen

In de volgende tabellen zijn de modellen uitgebreid waarvan de politieke dummy's significant waren in het eerste basic model dat onderzocht is. Dit zijn de variabelen inflatie, werkloosheid, begrotingstekort, onderwijsuitgaven en defensie-uitgaven. De modellen zijn uitgebreid met variabelen die omschreven zijn in de methodologie. Ook zijn er in enkele gevallen lags toegevoegd om een mogelijke vertraging in het effect te kunnen meten. In de modellen waar spraken was van autocorrelatie is er een AR term toegevoegd.

Tabel 9

$$\text{Inflatie} = C + \beta(1)*\text{OIL} + \beta(2)*\text{Inflatie}(-1) + \beta(3)*\text{Politieke Dummy}$$

(Observaties 65)

	C JAN	C JUL	C SEP	M JAN	M JUL	M SEP
C	1,406763 0,0034**	1,403784 0,0036**	1,540817 0,0014**	1,368657 0,0019**	1,346511 0,0021**	1,412009 0,0016**
OIL	0,024041 0,0302**	0,023859 0,0331**	0,024081 0,0296**	0,023803 0,0315**	0,023631 0,0323**	0,023966 0,0309**
INF(-1)	0,592828 0,0000**	0,592497 0,0000**	0,604038 0,0000**	0,583281 0,0000**	0,575923 0,0000**	0,591301 0,0000**
POLITIEKE DUMMY	0,061829 0,9018	0,067715 0,8944	-0,256175 0,6151	0,309907 0,5580	0,436854 0,4088	0,088774 0,8647
R ²	0,502971	0,502991	0,504918	0,505658	0,508420	0,503084
Prob (F-statistic)	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000

**significant op het 5% niveau

Aan het model van inflatie is de prijsverandering van olie toegevoegd, naar het model van Alesina, een vertragingsterm en de politieke dummy. Er is ook gekeken naar de mogelijke invloed die de breuk kan hebben in het economische gedachte goed van voor 1973. Tijdens de periode met vaste wisselkoersen volgens het Bretton Woods systeem kan de inflatie extern bepaald zijn door de VS dankzij de koppeling van de gulden aan de dollar. Dit werd echter niet terug gevonden in het significantieniveau.

Opvallend is dat alle variabelen significant zijn op de politieke dummy na. Het verschil in effect tussen links en rechts beleid is verdwenen. Slechts twee procent van de olieprijs verandering komt terecht in de inflatie. Zestig procent van de inflatie van de vorige periode verklaart de huidige inflatie dus slechts veertig procent wijkt af. De verklaringskracht van het model blijft laag rond de vijftig procent. Het model is wel beter in het verklaren van de inflatie dan een model met alleen een constante volgens de F-waarde. Het verschil dat gevonden werd in het elementaire model met alleen een constante is dus niet meer significant als het model wordt uitgebreid. Het verschil tussen het effect van links en rechts beleid op de inflatie is verdwenen.

Tabel 10

$$\text{Werkloosheid} = C + \beta(1) * \text{Werkloosheid}(-1) + \beta(2) * \text{Werkloosheid}(-2) + \beta(3) * \text{Werkloosheid}(-3) + \beta(4) * \text{Economische groei} + \beta(5) * \text{Politieke Dummy}$$

(Observaties 64)

	C_JAN	C_JUL	C_SEP	M_JAN	M_JUL	M_SEP
C	1,075988 0,0000**	1,110675 0,0000**	1,085134 0,0000**	1,100850 0,0000**	1,111084 0,0000**	1,131406 0,0000**
UNE(-1)	1,509837 0,0000**	1,494606 0,0000**	1,510818 0,0000**	1,496321 0,0000**	1,498557 0,0000**	1,491893 0,0000**
UNE(-2)	-0,790005 0,0000**	-0,776441 0,0000**	-0,791622 0,0000**	-0,770812 0,0000**	-0,775336 0,0000**	-0,766867 0,0000**
UNE(-3)	0,182225 0,0648*	0,182654 0,0565*	0,181651 0,0636*	0,173050 0,0675*	0,174436 0,0644*	0,171240 0,0677*
BBP	-0,176326 0,0000**	-0,175488 0,0000**	-0,176451 0,0000**	-0,173615 0,0000**	-0,172347 0,0000**	-0,172904 0,0000**
POLITIEKE DUMMY	-0,054021 0,6599	-0,112833 0,3536	-0,057638 0,6361	-0,131224 0,2919	-0,154825 0,2080	-0,181047 0,1366
R ²	0,974225	0,974523	0,974239	0,974633	0,974842	0,975116
Prob (F-Statistic)	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000

*significant op het 10% niveau

**significant op het 5% niveau

Bij het model voor het schatten van werkloosheid zijn drie vertragingstermen toegevoegd. Alesina gaf als reden dat de werkloosheid traag reageert op beleid. Bedrijven moeten zich eerst aanpassen aan de nieuwe regels en ook duurt het enige tijd voordat werknemers de juiste baan vinden. Daarnaast is de economische groei toegevoegd. Op de economische groei heeft de politiek geen invloed wat naar voren kwam in de eerdere modellen, maar de staat van de economie beïnvloedt het werkloosheidspercentage wel.

Net als bij het vorige model zijn alle coëfficiënten significant op de politieke dummy na. Opvallend is de negatieve waarde voor de tweede vertragingsterm. Zo lijkt de werkloosheid een hele korte golfperiode te vertonen die langzaam afzwakt. Zo stijgt de werkloosheid met vijftig procent ten opzichte van de vorige periode, daalt met tachtig procent van de werkloosheid van twee perioden geleden en stijgt weer met twintig procent van de werkloosheid van de periode daarvoor. De economische groei zorgt er voor dat de werkloosheid daalt met zeventien procent van de groei. Dit is het verwachte teken en dus geen verrassing. Het verschil tussen de links en rechts beleid heeft wel het verwachte teken, de werkloosheid is lager onder een linkse regering, maar is niet significant meer.

De verklaringskracht van het model is erg hoog, richting de honderd procent. Er kan dus gesteld worden dat de regeringen geen significant verschillende invloed op de werkloosheid hebben, maar dat het percentage voornamelijk verklaard wordt door de economische groei en het vertragingseffect.

Tabel 11

$$\text{Begrotingstekort} = C + \beta(1) * \text{Economische groei} + \beta(2) * \text{Politieke Dummy} + \text{AR}(1)$$

(Observaties 63)

	C_JAN	C_JUL	C_SEP	M_JAN	M_JUL	M_SEP
C	-2,675167 0,0104**	-2,933089 0,0042**	-2,840285 0,0060**	-2,498971 0,0215**	-2,582076 0,0143**	-2,535093 0,0181**
BBP	0,137973 0,1946	0,156994 0,1353	0,151093 0,1526	0,121789 0,2337	0,133626 0,1908	0,129454 0,2047
POLITIEKE DUMMY	-0,020015 0,9742	0,481644 0,4704	0,279956 0,6492	-0,778539 0,3674	-0,439517 0,6063	-0,586156 0,4929
AR(1)	0,744217 0,0000**	0,736087 0,0000**	0,740024 0,0000**	0,764826 0,0000**	0,755640 0,0000**	0,760007 0,0000**
R ²	0,709690	0,712226	0,710711	0,713288	0,710874	0,711776
Prob (F-Statistic)	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000

**significant op het 5% niveau

Het model voor het begrotingstekort wordt wederom uitgebreid met de economische groei. Het tekort is uitgedrukt in een percentage van het BBP. Als de regering de uitgaven constant houdt ten opzichte van de vorige periode en de economie groeit, daalt het begrotingstekort ondanks dat het beleid niet gewijzigd is. Daarnaast is er een autoregressie term toegevoegd om de autocorrelatie in de eerste term op te vangen.

In dit model zijn de economische groei en de politieke dummy niet significant. Vooral de politieke dummy is ver weg gezakt, waarschijnlijk doordat een deel van de verklaarde variantie nu in de economische groei en de AR term zit. Er is dus geen significant verschil meer over gebleven nadat het model is uitgebreid. De verklaringskracht is gestegen boven de zeventig procent.

Tabel 12

$$\text{Onderwijs} = C + \beta(1) * \text{Onderwijs}(-1) + \beta(2) * \text{Politieke Dummy} + \text{AR}(1)$$

(Observaties 65)

	C_JAN	C_JUL	C_SEP	M_JAN	M_JUL	M_SEP
C	0,374191 0,0313**	0,404856 0,0220**	0,330767 0,0568*	0,431599 0,0206**	0,423775 0,0203**	0,419493 0,0219**
OND(-1)	0,939558 0,0000**	0,935901 0,0000**	0,944395 0,0000**	0,931635 0,0000**	0,932898 0,0000**	0,933521 0,0000**
POLITIEKE DUMMY	0,008519 0,8931	-0,013138 0,8402	0,040943 0,5138	-0,031168 0,6717	-0,026902 0,7068	-0,023292 0,7433
AR(1)	0,241741 0,0630*	0,241163 0,0635*	0,245138 0,0585*	0,254777 0,0512*	0,252531 0,0536*	0,250181 0,0553*
R ²	0,976174	0,976183	0,976334	0,976234	0,976220	0,976207
Prob (F-Statistic)	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000

*significant op het 10% niveau

**significant op het 5% niveau

Het onderwijs model is uitgebreid met de uitgaven van de vorige periode. De uitgaven van de voorgaande periode bepalen voor een groot deel de uitgaven van de volgende periode, doordat onderwijshervormingen vaak een langdurig traject moeten afleggen. Ook is het aantal leerlingen in openbare onderwijsinstellingen bekeken, maar dat bleek geen significante invloed te hebben. Waarschijnlijk doordat een groot deel van de kosten vast ligt zoals de huisvesting en de leraren salarissen.

De uitgaven blijken bijna volledig verklaard te kunnen worden door de uitgaven van de voorgaande periode. Slechts zo'n zeven procent wijkt af van de vorige periode. De politieke dummy heeft hiermee volledig aan significantie ingeboet. De verschillen tussen links en rechts beleid zijn dus niet zo groot als eerder naar voren kwam. Beide zijn gebonden aan het trage karakter van de onderwijskosten en kunnen niet hun stempel drukken op het onderwijs. Mogelijk verschillen de partijen in hun ideologie niet significant ten opzichte van de onderwijsuitgaven, waardoor er geen verschil wordt gevonden.

Tabel 13

$Defensie = C + \beta(1)*Conflicten\ wereldwijd + \beta(2)*EU\ conflicten + \beta(3)*Politieke\ Dummy$
(Observaties 67)

	C_JAN	C_JUL	C_SEP	M_JAN	M_JUL	M_SEP
C	13,95008 0,0000**	12,71609 0,0000**	13,88498 0,0000**	13,85438 0,0000**	12,77392 0,0000**	13,76952 0,0000**
CON_ALL	-0,168996 0,0000**	-0,130637 0,0000**	-0,167588 0,0000**	-0,167261 0,0000**	-0,132553 0,0000**	-0,165624 0,0000**
CON_EU	-0,695150 0,0001**	-0,686283 0,0000**	-0,687204 0,0001**	-0,632531 0,0001**	-0,628387 0,0006**	-0,632631 0,0001**
POLITIEKE DUMMY	0,657104 0,2580	0,590236 0,3616	0,632484 0,2797	0,715260 0,2372	0,511214 0,4441	0,758496 0,2046
R ²	0,576485	0,473379	0,575731	0,577280	0,471330	0,578714
Prob (F-Statistic)	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000

**significant op het 5% niveau

Het laatste model dat geschat wordt is voor de defensie-uitgaven. In dit model is het aantal conflicten in zowel de wereld als in de Europese Unie en (voormalig) Nederlandse koloniën toegevoegd waarbij een regering betrokken is.

Voor zowel de wereldwijde als de Europese conflicten is het teken negatief maar wel significant. Bij bestudering van de cijfers kan dit verklaard worden door het stijgend aantal conflicten in de wereld (voornamelijk in het midden en verre oosten) en Europa (voornamelijk lokale conflicten) en de trend van dalende defensie-uitgaven. Het aantal conflicten staat dus los van de defensie-uitgaven. Ieder kabinet heeft geleidelijk aan de uitgaven terug gebracht. Dit kan ook komen door de afnemende spanningen binnen de Europese Unie en het wegvallen van de USSR, de antagonist tijdens de koude oorlog. Door de spurious regressie is de politieke dummy wel gedaald in significantie, maar niet zo sterk als in eerdere modellen. Het feit dat de uitgaven hoger zijn tijdens een linkse regering komt voornamelijk doordat de linkse regeringen grotendeels aan de macht waren vlak na de tweede wereldoorlog. In deze periode waren de defensie-uitgaven nog hoog. Pas na 1955 begonnen de uitgaven geleidelijk te dalen (Bijlage 3).

Tabel 14

$Verandering\ defensie-uitgaven\ in\ procentpunten = C + \beta(1)*\text{Politieke Dummy} + \beta(2)*EU\ conflicten$
(Observaties 67)

	C_JAN	C_JUL	C_SEP	M_JAN	M_JUL	M_JUL	M_SEP	M_SEP	
C	-0,109974 0,4807	-0,069443 0,6619	-0,100800 0,5318	-0,184143 0,1563	-0,193081 0,3115	-0,188624 0,1514	-0,208661 0,2845	-0,157406 0,2416	-0,158750 0,4187
POLITIEKE DUMMY	0,166374 0,4409	0,086320 0,6903	0,140769 0,5165	0,469237 0,0360**	0,471273 0,0385**	0,462196 0,0370**	0,467741 0,0393**	0,360042 0,1036	0,360357 0,1098
CON_EU					0,003608 0,9486		0,007904 0,8884		0,000542 0,9924
R ²	0,009168	0,002459	0,006504	0,065892	0,065953	0,065193	0,065482	0,040250	0,040251
Prob (F-Statistic)	0,440854	0,690261	0,516480	0,036005	0,112667	0,037040	0,11449	0,103553	0,268561

**significant op het 5% niveau

De daling in defensie-uitgaven komt dan ook terug als er gekeken wordt naar de verandering in de uitgaven uitgedrukt in procentpunten. Alle constanten zijn negatief. Dit betekent dat de uitgaven als percentage van het BBP gemiddeld tussen de 0,07 en 0,21 procentpunt per jaar zijn gedaald. Dit is ook het enige model waarbij de politieke dummy significant blijft na het toevoegen van een extra verklarende variabele. De defensie-uitgaven stegen licht als er een linkse regering aan de macht was. De variabele wereldwijde conflicten is buiten beschouwing gelaten aangezien deze nog steeds het verkeerde teken had. Er kan echter niet gesteld worden dat het uitgebreide model beter de variantie verklaart dan een model met slechts een constante. De verklaarde variantie is dan ook erg laag.

RESULTATEN ANALYSE

In deze paragraaf worden de belangrijkste resultaten behandeld. Bij de interpretatie van de gevonden correlaties kan men twijfelen of er daadwerkelijk spraken is van een causaal verband. De vraag is of de politieke verschillen tussen links en rechts de onderzochte variabelen beïnvloeden, of dat de variabelen de verkiezingsuitslag bepalen. Welke variabele de ander beïnvloedt is cruciaal bij de interpretatie. Wat al bleek uit eerdere studies is dat de bevolking de politiek afrekenet op de economische prestaties. Echter verzwakt het coalitie stelsel deze relatie enigszins. Het maakt het model met retrospectief stemmen ingewikkelder en de uitkomst minder eenzijdig. In het basis model dat gebaseerd is op een majority voting rule met twee partijen zoals in de VS, wordt de regerende partij afgerekend op de economische prestaties en herkozen als die aan de verwachtingen voldoen. Als meerdere partijen de regering vormen zoals bij proportionele representatie het geval is, wordt het voor de bevolking minder duidelijk wie er afgerekend of beloond moet worden voor de prestaties. Het blijkt dat de machtigste partij van de coalitie die de minister-president levert de grootste kans heeft beoordeeld te worden op de prestaties van de regering in zijn geheel, maar dit is altijd nog minder dan wanneer één partij de macht in handen heeft. (Fisher & Hobolt, 2010). Het probleem dat de economie de verkiezingsuitslag bepaalt is dus kleiner voor een coalitie regering dan bij een regering bestaande uit één partij.

Wat meteen naar voren komt bij het analyseren van de resultaten van de modellen is dat bij nagenoeg geen van de onderzochte variabelen de politieke dummy significant is, zelfs niet bij het basic model. Dit voldoet aan de verwachtingen dat de invloed en het verschil tussen regeringen in Nederland gering is.

Tabel 15

	BBP	INF	UNE	IMM	GRE	CLD	OVT	AMB	OND	DEF	INV	UIT
<i>Basic model</i>	0/0 (6)	2/1 (6)	2/2 (6)	0/0 (6)	0/0 (6)	0/0 (6)	0/6 (6)	1/0 (6)	0/6 (6)	0/3 (6)	0/0 (6)	0/0 (6)
<i>Breuk</i>				2/2 (12)			0/2 (2)					
<i>Alesina</i>	0/0 (6)	0/0 (6)	1/0 (6)									
<i>Uitgebreed</i>	0/0 (10)	0/0 (6)	0/0 (6)				0/0 (6)		0/0 (6)	0/0 (6)		

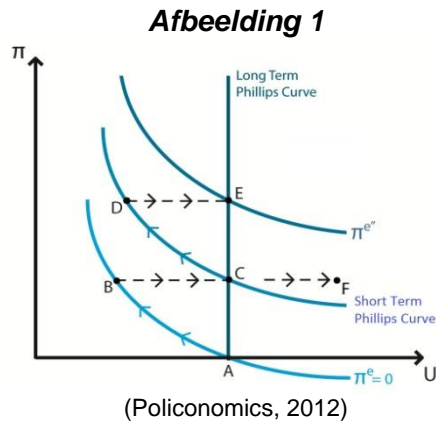
Significantieniveau 5%-10% / # Significantieniveau 0%-5%

In deze tabel zijn het aantal significante dummy's verwerkt van de onderzochte modellen uit de vorige paragraaf. Zowel het aantal dummy's met een significantie niveau tussen de vijf en tien procent als het aantal dummy's met een significantie niveau onder de vijf procent staan vermeld. Daaronder staat het aantal modellen dat is bekeken per onderzochte variabele. Voor de variabelen waar zes modellen zijn onderzocht is dit gebaseerd op de zes categorieën die zijn onderzocht.

In het eerste onderzochte basic model zijn enkele variabelen nog significant. Maar ook al met dit simpele model valt meer dan de helft af met geen enkele significante politieke dummy. Er wordt geen significant verschil gevonden tussen het effect van een linkse en rechtse regering. Voor de modellen die wel significant waren, ook de economische groei is nader bekeken, zijn de modellen verder uitgebreid met meer verklarende variabelen om te onderzoeken of de politieke dummy significant bleef naarmate meer verklaard wordt door de nieuwe variabelen. In de uitgebreide modellen is geen van de politieke dummy's meer significant. Alles wordt verklaard door de nieuwe variabelen. Het verschil tussen het effect van links en rechts beleid is geheel verdwenen en wordt nu verklaard door factoren die buiten hun invloedssfeer liggen. De veronderstelling dat in een open economie die afhankelijk is van de wereldhandel de invloed die de politiek kan uitoefenen beperkt is, blijft dus overeind als men kijkt naar het aantal significante politieke dummy's.

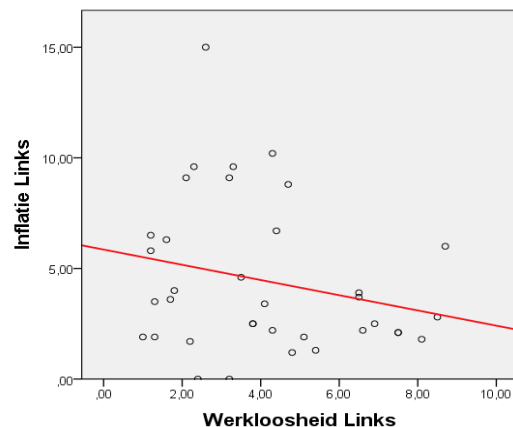
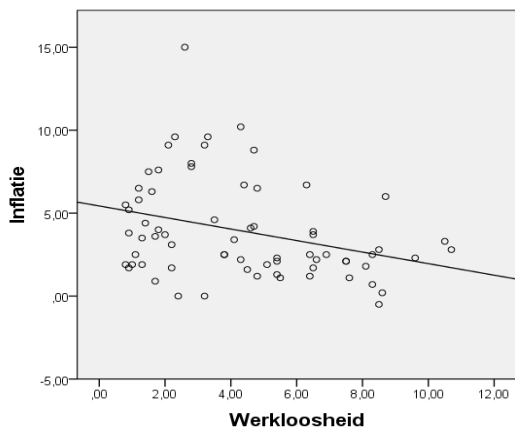
Phillipscurve

De variabelen werkloosheid en inflatie lijken de relatie te vertonen die linkse politici als economisch doctrine hebben, weergegeven als de korte termijn Phillipscurve. De linkse regeringen verlagen de werkloosheid gemiddeld met zo'n 1,1 procent ten koste van een 1,1 procent hogere inflatie. Die relatie is nagenoeg één op één. Hiermee wordt de neoklassieke veronderstelling dat prijzen niet sticky zijn en zich direct aanpassen aan het nieuwe evenwicht ontkracht. Deze veronderstelling wordt weergegeven als de lange termijn Phillipscurve in afbeelding 1.

Als de prijzen geheel elastisch zijn wordt de gestegen vraag door de overheidsbestedingen geheel opgevangen in de prijs en niet in de productie, waardoor de werkloosheid gelijk blijft bij elk niveau van inflatie, van punt A naar punt C. Vanuit deze gedachte zouden overheidsbestedingen tot het minimale teruggebracht moeten worden, aangezien dit alleen maar leidt tot een hogere inflatie (Gali, 2011).

Uit de cijfers blijkt echter dat de werkloosheid wel verlaagd kan worden ten koste van een hogere inflatie wat de korte termijn Phillipscurve veronderstelt. In deze setting zijn de prijzen niet geheel elastisch maar sticky, waardoor een deel van de gestegen vraag terecht komt in de productie en de werkloosheid daalt, van punt A naar B. Dit is slechts een tijdelijk effect aangezien de prijzen op de lange termijn wel elastisch zijn waardoor de economie uiteindelijk terecht komt in punt C. De inflatie zou steeds verder moeten oplopen om het zelfde werkloosheidspercentage te behouden.

De verschillen tussen links en rechts beleid zijn wel significant in het basis model. Niet slechts een korte periode, maar de gehele regeerperiode. Dit kan verklaard worden door de afwisseling tussen links en rechtse regeringen. De prijzen zijn op de lange termijn flexibel, maar voordat de economie verschoven is van B naar C kan er een wisseling van regering plaatsvinden. Als de rechtse regering de overheidsbestedingen weer verlaagt gaat de economie in plaats van B naar C eerst naar de F met een hogere werkloosheid. Daarna verplaatst de economie weer naar A, het startpunt.

Vergelijking Alesina's model

Ook het model dat Alesina in zijn studie heeft gebruikt levert geen significante dummy's op. Slechts één coëfficiënt was significant op het tien procent niveau. Dit in tegenstelling tot de resultaten van Alesina. Daar worden wel significante waarden gevonden voor de rationele partisan theorie bij de drie onderzochte variabelen. Dit onderzoek wijkt wel in enige zin af van de gebruikte modellen in Alesina's onderzoek. Alesina onderzoekt of er een tijdelijk verschil is tussen het effect van links en rechts beleid in de situatie van de VS. In dit onderzoek worden de verschillen over de gehele regeringsperiode bekeken voor Nederland.

Naast de rationele partisan theorie wordt er ook de traditionele partisan theorie getest op basis van het onderzoek van Hibbs uit 1987 voor de variabelen economische groei en werkloosheid. Hier wordt echter maar kort aandacht aan besteed. In zijn onderzoek vindt Alesina, in tegenstelling tot de Nederlandse situatie, wel significante coëfficiënten voor de politieke dummy op het vijf procent niveau in het model met een constante en drie lags. Vervolgens stelt hij een model op waarbij de politieke dummy die het permanente effect meet vervangen wordt door een dummy die kijkt welk soort regering er vlak na de verkiezingen aan de macht is en een dummy die een waarde van één heeft bij een verschuiving van rechts naar links beleid of andersom. Als het effect permanent zou zijn wordt verondersteld dat deze dummy's beide significant zouden moeten zijn, maar dit is niet het geval. Er wordt verondersteld dat het permanente effect dat gevonden wordt het gevolg is van het significante tijdelijke effect en niet omdat het verschil daadwerkelijk permanent is.

Deze uitkomst heeft echter geen implicaties voor de resultaten uit dit onderzoek. De coëfficiënten van de besproken variabelen economische groei en werkloosheid waren al verwijderd van het vijf procent significantie niveau in het gebruikte model van Alesina. De verdere verklaring van een tijdelijk effect is dus niet van toepassing op de gevonden resultaten.

Het is verassend dat het (tijdelijke) significante effect dat Alesina vond geheel niet terug komt in deze modellen, ook al gaat het om een andere periode en ander land. Het feit dat in Nederland het verschil tussen de effecten van linkse en rechtse regeringen niet significant is, kan vanuit verschillende perspectieven verklaard worden.

Externe verklaring

Als eerst extern door de invloed die de wereld heeft op de nationale economie. Zoals al eerder belicht heeft Alesina de case van de VS onderzocht, een grote economie die een leidende rol speelt op het wereldtoneel. De Nederlandse economie is een stuk kleiner, slechts 1/21ste ten opzichte van de VS als men kijkt naar het totale bruto binnenlands product van 2012 (Worldbank, 2012). Daarnaast is de Nederlandse economie gericht op de handel en daarmee afhankelijk van wat er in de wereld gebeurt. Nederland speelt in dit opzicht een volgzaam rol. Dit is geen verrassing aangezien Nederland de gulden al had gekoppeld aan de D-Mark en voor monetair beleid Duitsland nagenoeg kopieerde (Baar, 1996)

Dit zien we ook terug in het uitgebreide model voor de economische groei. De invloed van de politiek op de groei is niet significant verschillend, maar beweegt wel nagenoeg één op één in vergelijking met de wereldeconomie met een zeer significante waarde. Er kan verondersteld worden dat de wereldeconomie de Nederlandse groei beïnvloedt en niet andersom. De Nederlandse economie hangt met name samen met de beweging van de Europese groei. Dit ligt voor de hand aangezien vijf van de acht belangrijkste handelspartners tot de EU behoren. Wat hierbij wel opviel was dat de coëfficiënt voor de dertig Europese landen tezamen zeer significant was, maar dat voor de individuele landen die in het model bekeken werden het beeld minder eenduidig was. Waarschijnlijk doordat de Nederlandse handel niet afhankelijk is van individuele landen, maar gediversifieerd is.

Vanuit de invloed op de Nederlandse economische groei beïnvloedt de wereldwijde economische groei ook andere nationale variabelen. Zo dalen de werkloosheid en het begrotingstekort als de nationale economie groeit. Dit effect is waarschijnlijk groter voor een open economie als Nederland dan voor de VS, waardoor de invloed dat beleid heeft op deze economische factoren kleiner is in Nederland dan de in de VS.

Interne verklaring

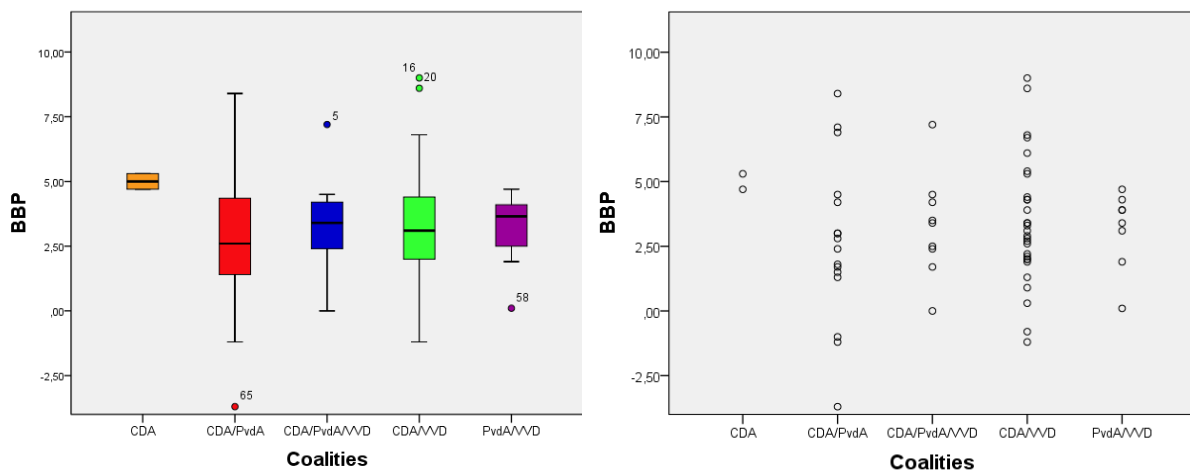
Eveneens de interne politieke structuur heeft effect op de verschillen tussen links en rechts beleid. In Nederland wordt de regering gevormd door een coalitie. Zowel het traditionele onderscheid tussen linkse en rechtse regeringen en de coalities zijn apart gemeten. Het aantal significante politieke dummy's van die modellen is verwerkt in tabel 16.

Tabel 16

	BBP	INF	UNE	IMM	GRE	CLD	OVT	AMB	OND	DEF	INV	UIT	TOT
<i>Basic model</i>	0/0 (6)	2/1 (6)	2/2 (6)	0/0 (6)	0/0 (6)	0/0 (6)	0/6 (6)	1/0 (6)	0/6 (6)	0/3 (6)	0/0 (6)	0/0 (6)	5/18 (72)
<i>Coalitie model</i>	0/13 (15)	0/13 (15)	0/14 (15)	0/15 (15)	3/7 (10)	0/10 (10)	0/6 (15)	0/10 (10)	0/15 (15)	0/15 (15)	0/6 (10)	0/10 (10)	3/134 (145)

Significantieniveau 5%-10% / # Significantieniveau 0%-5%

Het verschil valt meteen op. De coëfficiënten voor de dummy's van de verschillende coalities zijn vaker significant dan de coëfficiënten voor de dummy voor links en rechts beleid. Ook voor variabelen die in het basic model met het onderscheid links-rechts geen significante coëfficiënten hadden, zijn in het coalitie model wel significant. Zeker de variabelen immigratie, collectieve lastendruk, investeringen en uitkeringen springen eruit. Dit komt doordat de contrasten tussen verschillende coalities beter gevangen kunnen worden met aparte dummy's voor elke combinatie dan met een binaire dummy die het beleid splits in links en rechts beleid. Met de coalitie dummy's zijn de resultaten specifiek verdeeld.

Als naar de visuele presentatie van de economische groei wordt gekeken worden de grote verschillen binnen de coalities ook duidelijk. Het CDA heeft een opmerkelijk hoger groeipercentage dan de overige coalities, maar dit is een vertekend beeld aangezien er maar twee observaties zijn waar alleen het CDA de regering vormde. De combinatie CDA/PvdA heeft het laagste gemiddelde groei percentage, maar kent ook de grootste spreiding van de observaties. De coalities die gevormd worden door combinaties van de drie partijen liggen wel dicht bij elkaar in de buurt qua gemiddeld groei percentage, tussen de 2,6 en 3,3 procent. Dit kan komt ook naar voren in de regressie vergelijking (Bijlage 1)

Het feit dat de verschillen tussen de coalities niet groot zijn en de variantie binnen de coalities erg groot is zorgt ervoor dat de gevonden resultaten voor de economische groei niet significant zijn. Er wordt naar een verschil gezocht tussen links en rechts, maar er zit maar een klein verschil tussen de coalities. De verschillen zitten voornamelijk binnen de coalitie. Dit kan verklaard worden door het feit dat alle coalities gebonden zijn aan de wereldwijde economische ontwikkelingen en daar zelf dus geen significante invloed op hebben.

Dat geldt ook voor de overige variabelen. Daar worden tevens geen verschillen gevonden tussen links en rechts beleid, maar wel tussen de coalities. De verschillende criteria om het beleid te vatten in het binaire spectrum van links en rechts beleid heeft dus niet de verschillen binnen de coalities kunnen vatten.

De kleine verschillen tussen de coalities kunnen verklaard worden door een unieke overlegstructuur in de Nederlandse politiek, het poldermodel. Bij deze overleg economie betreft de regering de sociale partners bij belangrijke beslissingen. Daarmee kregen de vakbonden en werkgeversorganisaties grote invloed op het sociaal-economisch beleid. De politiek heeft daarmee aan invloed ingeboet waardoor de verschillen tussen links en rechtse regeringen minder extreem zijn dan in andere landen (Parlement & Politiek, 2014).

De klassieke strijd tussen links en rechts wordt mede uitgevochten tussen de vakbonden en werkgeversorganisaties. De achterban vertoont dezelfde tweedeling die in de politiek tweedeling terug gevonden wordt. Vandaar dat het scherpe contrast tussen links en rechts afgezwakt wordt en geen significante verschillen meer vertoont. Het debat tussen de twee kampen is al gevoerd en de regering hoeft de uitkomst slechts te volgen.

Begrotingstekort

Voornamelijk voor de variabele begrotingstekort is gekeken naar de invloed dat het type regering heeft door verschillende economen. Daarom wordt die nog kort apart bekeken. In het basic model werd het verassende resultaat gevonden dat het begrotingstekort lager was tijdens een linkse regering. Dit resultaat werd wel afgezwakt na het uitbreiden van het model. Daar kwam naar voren dat een groot deel net als de overige variabelen verklaard kan worden door externe invloeden van de wereldeconomie die doorwerkt via de toegevoegde variabele economische groei. Alesina vond geen significant verschil tussen links en rechts voor de variabele van het begrotingstekort waar hij de mogelijke verklaring voor gaf dat onder een linkse regering de belastingen hoger zijn, maar dat blijkt in Nederland niet het geval aangezien er geen significant verschil is bij de collectieve lastendruk.

In het basic model en ook bij het uitgebreide model wordt er gebruik gemaakt van levels, het tekort uitgedrukt als percentage van het BBP. Echter kan het zo zijn dat de overheidsuitgaven doorwerken op de volgende regeerperiode. Als de uitgaven zijn gestegen duurt het enige tijd voordat ze weer naar beneden gebracht zijn en andersom. Daarom wordt er nu gekeken naar de verandering tussen de periodes in procentpunten.

Wellicht komt bij de verandering in procentpunten naar voren dat de linkse regering de begroting tijdens hun regeerperiode verslechteren door het tekort te laten oplopen/overschot laten teruglopen (Bijlage 4). Het resultaat uit het basic model zou dan voornamelijk komen door structurele veranderingen die een rechtse regering heeft doorgevoerd tijdens de regeerperiode waardoor een linkse regering met een begrotingsoverschot begint. Als een rechtse regeringen dan een linkse regering opvolgt gaat het met een begrotingstekort van start.

Tabel 17

*Verandering in procentpunten van begrotingstekort = $C + \beta(1) * \text{Politieke Dummy}$
(Observaties 64)*

	C_JAN	C_JUL	C_SEP	M_JAN	M_JUL	M_SEP
<i>C</i>	0,084375 0,8164	0,012903 0,9723	0,063333 0,8666	-0,057143 0,8576	-0,087805 0,7863	-0,082500 0,8014
<i>POLITIEKE DUMMY</i>	-0,818750 0,1148	-0,655327 0,2088	-0,730980 0,1609	-0,779221 0,1547	-0,660021 0,2244	-0,646667 0,2298
<i>R²</i>	0,039628	0,025362	0,031464	0,032388	0,023715	0,023175
<i>Prob(F-statistic)</i>	0,114801	0,208763	0,160851	0,154732	0,224383	0,229794

Dit wordt inderdaad terug gevonden in de data. Tijdens een linkse regeerperiode verslechterd de begroting ongeveer met 0,7 procentpunt per jaar. Echter zijn de coëfficiënten niet significant. Daarnaast kan er niet gesteld worden dat een model met slechts een constante significant slechter scoort dan het model met een constante en de politieke dummy. Dat kan mede de zeer lage verklaringskracht van het model verklaren. Slechts tussen de twee en vier procent van de variantie wordt verklaard. Links en rechts hebben dus dezelfde negatieve invloed op het begrotingstekort.

In het onderzoek van Volkerink en de Haan kan een mogelijke verklaring gevonden worden voor het onverwachte verschil bij het begrotingstekort. Daar wordt ook gevonden dat het type regering geen significante invloed heeft op het tekort met uitzondering van de jaren zeventig. In die periode hadden rechtse regeringen van de tweeëntwintig landen een significant lager begrotingstekort, wat naar voren kwam bij de gevoeligheidsanalyse. Hiervoor worden twee verklaringen gegeven. Ten eerste de splitsing tussen de landen die wel en geen discretionaire begrotingspolitiek gingen voeren. Ten tweede de verschillen in de fiscale schokken van de jaren zeventig en tachtig. In de jaren zeventig waren die voornamelijk extern en in de jaren tachtig intern, waardoor het verschil tussen links en rechts verdween (Volkerink & Haan, 2001).

Als we kijken naar de verdeling van linkse en rechtse regeringen was het gelijk verdeeld in de jaren zeventig met vijf jaar een linkse regering en vijf jaar een rechtse en waren alle regeringen in de jaren tachtig rechts. Vandaar dat het duidelijke verschil tussen wel en geen effect niet gevonden wordt, aangezien er in de jaren tachtig geen enkel links kabinet aan de macht was.

De veronderstelling dat een coalitie regering het tekort minder goed kan aanpakken dan een regering bestaande uit één partij wordt ontkracht in het onderzoek van Edin en Ohlsson (Edin & Ohlsson, 1991). Uit eerdere onderzoeken kwam naar voren dat de begrotingstekorten sterk opliepen na de oliecrisis van 1973, maar daarna niet meer terugzakte. Dit was in strijd met de theorie van een evenwicht benadering van fiscaal beleid. Dit werd verklaard door de veronderstelling dat in veel landen de structuur van de politiek met coalitie regeringen het verlagen van de tekorten vertraagde. Een coalitie bestaande uit meerdere partijen zou minder in staat zijn het tekort aan te pakken.

Edin en Ohlsson menen dat dit verband niet komt door het feit dat het een coalitie regering is, maar doordat een minderheidskabinet het tekort laat oplopen. Het effect dat het onderscheid tussen de coalitie regering en een één partij regering had verdwijnt. De enige dummy die significant blijkt is die voor de minderheidsregeringen die niet in staat zijn het tekort te verminderen.

Voor de Nederlandse situatie betekent dit dat het beeld vertekend wordt. Als naar de regeringen worden gekeken zijn er in totaal vier minderheidskabinetten geweest, alle vier rechts. Drie daarvan zijn zogenaamde romp kabinetten die gevormd zijn na de val van een regering als één van de coalitiepartners wegvalt. Hun belangrijkste taak is het voorbereiden van de aanstaande verkiezingen. Dit zorgt ervoor dat het gevonden effect van Edin en Ohlsson alleen de coëfficiënt van rechts beleid beïnvloedt.

Tabel 18

$$\text{Begrotingstekort} = C + \beta(1) * \text{Politieke Dummy}$$

(Observaties 61)

	C_JAN	C_JUL	C_SEP	M_JAN	M_JUL	M_SEP
C	-2,135714 0,0099**	-2,455556 0,0028**	-2,307407 0,0054**	-2,017949 0,0036**	-1,963158 0,0045**	-2,031579 0,0034**
POLITIEKE DUMMY	2,078139 0,0612*	2,726144 0,0122**	2,321693 0,0329**	2,790676 0,0144**	2,724027 0,0146**	2,673246 0,0153**
R²	0,058123	0,101907	0,073602	0,097326	0,096872	0,094172
Prob(F-statistic)	0,061248	0,012153	0,032932	0,014381	0,014623	0,015266

*significant op het 10% niveau

**significant op het 5% niveau

Als deze regeringen buiten beschouwing worden gelaten daalt het positieve effect van links beleid, al is het slechts een miniem verschil. Hieruit blijkt dat de factor van het minderheidskabinet inderdaad effect heeft op de cijfers van rechtse regeringen, maar dit kan niet het verassende resultaat geheel verklaren dat onder linkse regeringen het begrotingstekort lager is.

Gebruikte criteria

Aan het begin van het onderzoek is ervoor gekozen om twee politieke criteria en drie datum criteria apart te onderzoeken. Zo werd er een matrix gevormd met zes verschillende politieke dummy's. Hiervoor is gekozen om een mogelijk verschil tussen links en rechts beleid niet mis te lopen in de data met de verschijningsfrequentie van een jaar.

Tabel 19

	COALITIE	MINISTER-PRESIDENT	Totaal
<i>JANUARI</i>	C_JAN	M_JAN	(4/5)
	(2/2)	(2/3)	
<i>JULI</i>	C_JUL	M_JUL	(2/7)
	(2/2)	(0/5)	
<i>SEPTEMBER</i>	C_SEP	M_SEP	(1/6)
	(0/2)	(1/4)	
<i>Totaal</i>	(4/6)	(3/12)	

Significantieniveau 5%-10% / # Significantieniveau 0%-5%

Als er gekeken wordt naar het aantal significante dummy variabelen die de verschillende criteria opleveren kan er geconcludeerd worden dat het minister-president criterium de meest significante coëfficiënten oplevert. Als er gekeken wordt naar de datum waarop een regering aan de macht is, geven Januari en Juli hetzelfde aantal significante coëfficiënten waarbij Juli de meeste heeft op het vijf procent niveau. De politieke dummy die aangeeft welke minister-president er aan de macht is in Juli levert de meest significante coëfficiënten op.

Het feit dat het minister-president criterium de meeste significante coëfficiënten oplevert kan verklaard worden door de duidelijke scheidingslijn waarop die gebaseerd is. De structuur binnen de coalitie kan een ingewikkeld spel zijn tussen de betrokken partijen waardoor de scheidingslijn kan vervagen. De minister-president wordt geleverd door één partij waardoor dit makkelijk te plaatsen is op het links-rechts spectrum. Door het spel dat binnen een coalitie gespeeld wordt zal in het criterium dat kijkt naar de partijen binnen een coalitie een afwijking ontstaan tussen de classificatie van de regering en het daadwerkelijke beleid.

Zo is er onderzoek gedaan naar coalitie vorming in een speltheoretische setting met drie partijen waarbij geldt dat $A > B > C$ en $A < (B + C)$ waardoor er een coalitie gevormd moet worden om de meerderheid te krijgen (Chertkoff, 1996). Dit komt grotendeels overeen met de strijd tussen de drie partijen het CDA, de PvdA en de VVD alleen rouleren zij van positie in het spel door veranderende aantallen in zetels. De kleine spelers vormen bij gelijke kansen liever samen een coalitie dan met de grootste speler. Dit verandert als de kansen op succes veranderen. Als de kans op succes hoger was dan zeventig procent met de grootste speler vormde beide kleine spelers liever een coalitie met A dan met elkaar. Dit is dezelfde situatie nadat de verkiezingen zijn geweest en de winnaar van de verkiezingen op zoek moet gaan naar partners waarbij de kans op een positief resultaat het grootst is. Deze interactie tussen de coalitie kandidaten en de rollen die de zetelverdeling en kans op succes hebben is niet meegenomen in de coalitie dummy. Het blijkt dat A de grootste macht heeft in een coalitie en dit komt wel terug in de minister-president dummy.

De datums die de meeste significante coëfficiënten opleveren zijn zowel Januari en Juli. Wie er tijdens Prinsjesdag regeert heeft dus minder invloed op de economische resultaten van het volgende jaar. De uitgaven worden gaande het jaar bepaald, waaruit blijkt dat de begroting niet op de regel gevolgd wordt door de regering die aan de macht is als het begrotingsjaar ingaat. De meeste significante coëfficiënten op het vijf procent niveau zijn behaald bij de modellen waar er is gekeken naar welke regering er in Juli aan de macht was. De regering die dus voor meer dan de helft van het jaar geregeerd heeft, kan de meeste invloed uitoefenen op de variabelen van dat jaar.

CONCLUSIE

Dan nu het antwoord op de hoofdvraag: “*zit er een significant verschil tussen het effect dat links en rechts beleid hebben.*” Het simpele antwoord hierop is nee. In het basic model met slechts een constante en de politieke dummy om de onderzochte variabelen te verklaren bevatten slechts zes van de twaalf een significante dummy. Nadat de modellen voor deze variabelen werden uitgebreid bleef er geen één significante dummy over. Daarmee kan er gesteld worden dat er in de Nederlandse politiek geen significant verschil zit tussen de invloed van een rechtse en linkse regering.

Scholing wordt voornamelijk beïnvloed door de uitgaven in de voorgaande periode doordat de kosten grotendeels vast liggen. Dit geldt ook voor de werkloosheid waar het enige tijd duurt voordat invloeden van buitenaf effect hebben op de arbeidsmarkt. De overheidsuitgaven aan defensie tonen een neergaande trend die losstaat van de politieke oriëntatie van de regering. Dit was wel het enige model dat na de uitbreiding significante coëfficiënten voor de politieke dummy behield als er gekeken werd naar de verandering van de uitgaven in procentpunten. De uitgaven stijgen ligt als er een linkse regering aan de macht is, maar dit wordt voor een deel veroorzaakt doordat linkse ministers-presidenten aan de macht waren voor 1955 toen de defensie-uitgaven nog erg hoog lagen. Daarnaast was het model niet beter in het verklaren van de variantie dan een model met slechts een constante term.

De uitzonderlijke uitkomst dat het begrotingstekort lager is onder een linkse regering is enigszins afgezwakt als er rekening wordt gehouden met minderheidskabinetten en als er gekeken wordt naar de procentuele verandering van het tekort. Toch verklaart dit niet het verassende verschil. Het resultaat verdween toen de economische groei als verklarende variabele werd toegevoegd.

De factoren die significante invloed hebben op de Nederlandse economische groei waren zowel de Europese als de wereldwijde economische groei en niet de politieke dummy. De economische groei beïnvloedt op zijn beurt weer de werkloosheid en het begrotingstekort. De olieprijs die op de internationale markt vastgesteld wordt bepaald voor een deel de inflatie. De meeste onderzochte economische variabelen worden dan ook door externe invloeden buiten de politiek om beïnvloed.

Het ontbreken van significante verschillen tussen links en rechts beleid wordt verklaard door zowel interne als externe invloeden. Ten eerste de externe invloed van de wereldeconomie. De economische groei voor een open handelsnatie zoals die van Nederland is sterk verbonden aan de economische ontwikkelingen in de wereld. Daarmee is de invloed die de politiek heeft op de economie beperkt waardoor er geen significante verschillen tussen links en rechts worden gevonden

De interne structuur van coalitie regeringen heeft ook invloed op de gevonden resultaten. Zo heeft de zetelverdeling na de verkiezingen invloed op de te vormen coalitie net als de kans op succes van de mogelijke coalities. Het poldermodel in de Nederlandse overlegeconomie vermindert de scherpe tegenstellingen in de politiek, doordat het sociaaleconomisch debat al wordt gevoerd tussen de werkgeversorganisaties en de vakbonden. De regering, zowel links als rechts, hoeft slechts de uitkomst van deze debatten te volgen.

Uiteindelijk kan er geconcludeerd worden dat de strijd tussen links en rechts feller is tijdens de debatten dan als er gekeken wordt naar de verschillen in de resultaten van de onderzochte variabelen. Dit is een positieve uitkomst voor de huidige samenwerking tussen de PvdA en VVD. Zij hoeven zich minder zorgen te maken over de onderlinge verschillen, want het uiteindelijke economische resultaat wordt toch extern bepaald. Dit kan wel een boodschap zijn die de politiek liever niet aan de kiezers verkondigt.

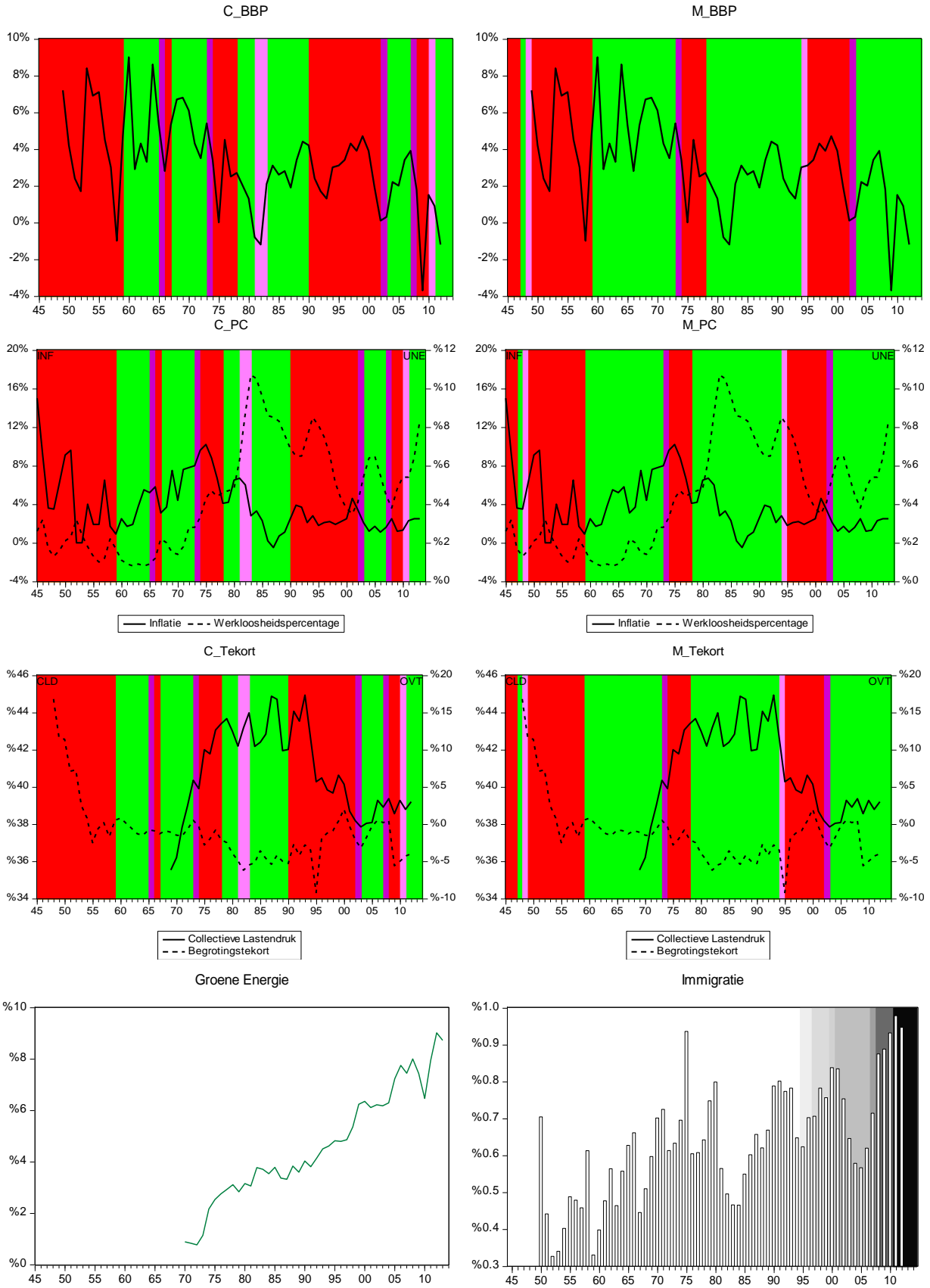
Verbeter punten

Dit onderzoek kan aangevuld worden met verdere specialisatie. Nu is gekozen voor een breed aantal variabelen om een mogelijk verschil te kunnen vangen. In dit omvangrijke onderzoek worden geen significante verschillen gevonden, maar er wordt niet diep ingegaan op de specifieke situaties. Daarom zouden er aparte studies gedaan kunnen worden om te onderzoeken of er wellicht wel een verschil gevonden kan worden als er met andere factoren rekening gehouden wordt. Zo wordt de gehele partij als links of rechts gecategoriseerd, maar dit kan per thema verschillen.

Daarnaast is er gebruik gemaakt van naoorlogse data met perioden van een jaar. Om een gedetailleerder beeld te kunnen krijgen van de verschillen zou gebruik gemaakt kunnen worden van data met een kortere intervalperiode. Dan hoeft er tevens geen criteria gebruikt te worden voor de verschillende datums binnen een jaar dat een regering aan de macht is. Ook een onderzoek met data voor de tweede wereldoorlog is mogelijk. Hiermee kan er onderzocht worden of de verschillen tussen links en rechts in de loop der tijd veranderd zijn en hoe politieke partijen zich tot elkaar verhouden. Wellicht is het verschil in beleid verzwakt naarmate de traditionele scheidslijnen tussen de politieke partijen vervaagden.

Het laatste verbeter punt voor een vervolg studie is dat er in dit onderzoek alleen is gekeken naar de nationale overheid. Hierbij lag de focus op de zetelverdeling van de Tweede Kamer. De regering is echter ook afhankelijk van de Eerste Kamer voor de goedkeuring van nieuwe wetten, waaronder de begrotingswet. De centrale overheid is daarnaast niet het enige openbare bestuursniveau. Naast het rijksniveau zijn er ook nog het provinciale niveau en het gemeente niveau. Deze drie lagen hebben een interactie met elkaar. De verdeling op de politieke schaal van links tot rechts kan verschillen tussen de lagen. Zo kunnen gemeenten en provincies het rijk tegenwerken. De resultaten van de regering zijn dus niet alleen afhankelijk van de eigen politieke acties, maar ook van de lagen onder hen. Onderzoek zou kunnen aantonen of het van invloed is of de verschillende lagen aan dezelfde kant van het politieke spectrum staan of dat dit niet uitmaakt.

BIJLAGE 1

BIJLAGE 2

$$X = \beta(1)*CDA + \beta(2)*CDA/PvdA + \beta(3)*CDA/VVD + \beta(4)*CDA/PvdA/VVD + \beta(5)*PvdA/VVD$$

	BBP (Observaties 64)			INFLATIE (Observaties 68)			WERKLOOSHEID (Observaties 68)		
	JAN	JUL	SEP	JAN	JUL	SEP	JAN	JUL	SEP
CDA	5,000000 0,0063**	-1,200000 0,6283	2,100000 0,4051	2,000000 0,3387	6,000000 0,0238**	2,800000 0,2326	1,950000 0,3102	8,700000 0,0015**	1,070000 0,0001**
CDA PvdA	2,668750 0,0001**	3,123529 0,0000**	2,744444 0,0000**	3,368421 0,0000**	3,800000 0,0000**	3,228571 0,0000**	3,994737 0,0000**	3,580952 0,0000**	3,728571 0,0000**
CDA VVD	3,437931 0,0000**	3,396429 0,0000**	3,637037 0,0000**	3,300000 0,0000**	3,032143 0,0000**	3,267857 0,0000**	4,800000 0,0000**	4,817857 0,0000**	4,775000 0,0000**
CDA PvdA VVD	3,266667 0,0002**	3,480000 0,0000**	3,210000 0,0001**	7,566667 0,0000**	7,610000 0,0000**	7,220000 0,0000**	3,188889 0,0007**	3,150000 0,0003**	3,330000 0,0002**
PvdA VVD	3,162500 0,0007**	3,162500 0,0006**	3,162500 0,0007**	2,577778 0,0105**	2,577778 0,0040**	2,587500 0,0025**	5,700000 0,0000**	5,700000 0,0000**	5,375000 0,0000**
R ²	0,033168	0,055917	0,026396	0,095163	0,294006	0,298010	0,087486	0,133868	0,142416

*significant op het 10% niveau

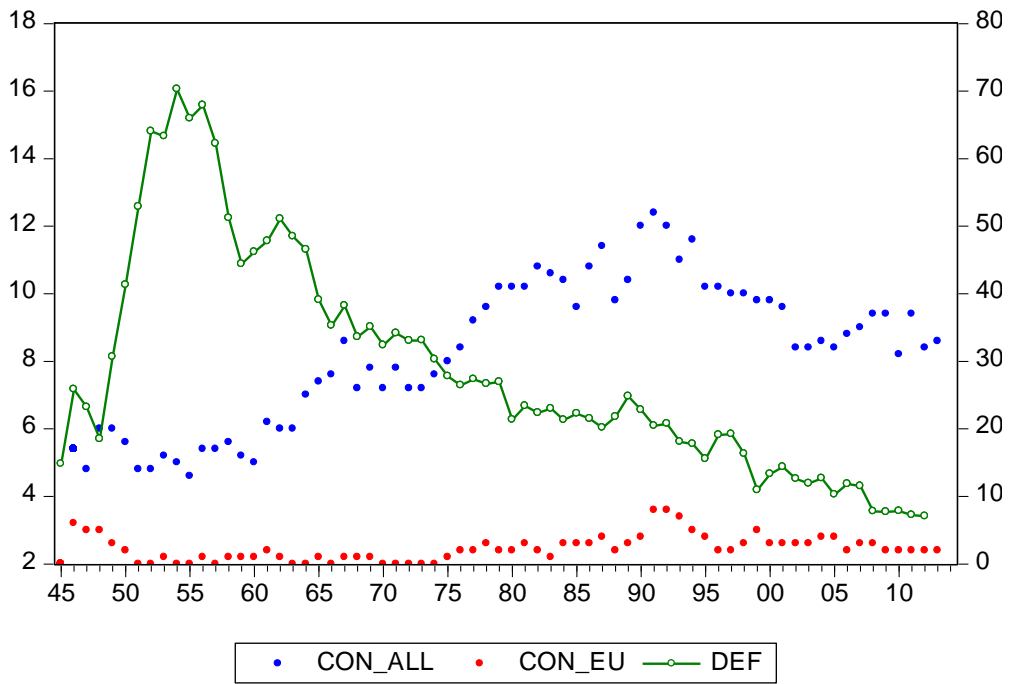
**significant op het 5% niveau

	IMMIGRATIE (Observaties 63)			GROENE ENERGIE (Observaties 44)		CLD (Observaties 44)	
	JAN	JUL	SEP	JUL	SEP	JUL	SEP
C	0,387365 0,0005**	0,495180 0,0021**	0,465580 0,0040**	3,779924 0,0503*	0,037159 0,0693*	43,17735 0,0000**	43,98203 0,0000**
C/P	0,651226 0,0000**	0,662681 0,0000**	0,632487 0,0000**	5,611251 0,0000**	0,056377 0,0000**	41,47448 0,0000**	41,58961 0,0000**
C/V	0,623282 0,0000**	0,602720 0,0000**	0,621387 0,0000**	4,397831 0,0000**	0,045074 0,0000**	40,79866 0,0000**	40,55454 0,0000**
C/P/V	0,615843 0,0000**	0,617706 0,0000**	0,618717 0,0000**	2,053657 0,0105**	0,023816 0,0056**	41,01417 0,0000**	41,52109 0,0000**
P/V	0,749167 0,0000**	0,749167 0,0000**	0,749167 0,0000**	5,946890 0,0000*	0,055988 0,0000**	39,73975 0,0000**	39,73975 0,0000**
R ²	0,154398	0,109327	0,090971	0,3252374	0,237667	0,076310	0,116676

	BEGROTINGSTEKORT (Observaties 65)			AMBTENAREN (Observaties 45)		ONDERWIJSUITGAVEN (Observaties 67)		
	JAN	JUL	SEP	JUL	SEP	JAN	JUL	SEP
C	-0,400000 0,8853	-6,200000 0,1121	-5,500000 0,1677	1,379604 0,0000**	1,345715 0,0000**	5,300000 0,0000**	6,800000 0,0000**	6,500000 0,0000**
C/P	-1,188235 0,2144	-0,811111 0,3744	-1,052632 0,2486	1,090328 0,0000**	1,113008 0,0000**	4,536842 0,0000**	4,525000 0,0000**	4,623810 0,0000**
C/V	-2,334483 0,0021**	-2,442857 0,0014**	-2,262963 0,0041**	1,366275 0,0000**	1,368580 0,0000**	5,965517 0,0000**	5,921429 0,0000**	5,888889 0,0000**
C/P/V	3,422222 0,0108**	3,130000 0,0125**	2,870000 0,0247**	1,796633 0,0000**	1,743956 0,0000**	5,066667 0,0000**	5,230000 0,0000**	5,280000 0,0000**
P/V	-1,650000 0,2367	-1,650000 0,2296	-1,650000 0,2406	1,143139 0,0000**	1,127425 0,0000**	5,012500 0,0000**	5,012500 0,0000**	5,012500 0,0000**
R ²	0,202187	0,226238	0,188376	0,550526	0,460311	0,209599	0,215655	0,176217

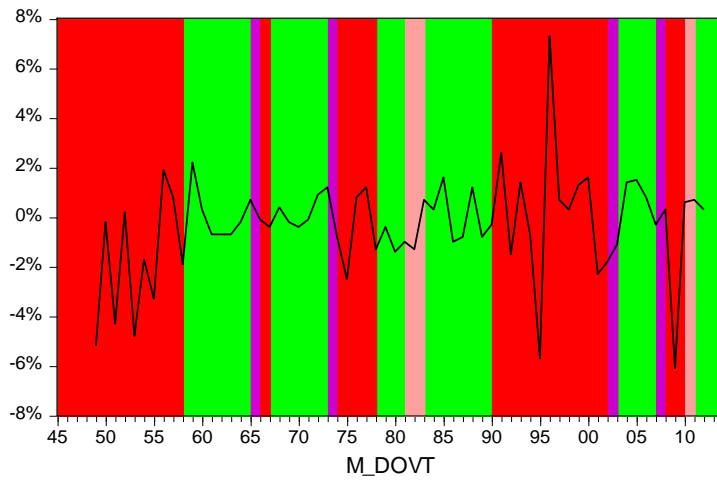
	DEFENSIE-UITGAVEN (Observaties 67)			INVESTERINGEN (Observaties 45)		UITKERINGEN (Observaties 45)	
	JAN	JUL	SEP	JUL	SEP	JUL	SEP
C	1,026486 0,0000**	6,473674 0,0465**	6,603028 0,0423**	0,427479 0,7228	0,427428 0,7274	4,647054 0,0300**	5,002890 0,0304**
C/P	8,623524 0,0000**	8,402592 0,0000**	8,631434 0,0000**	0,406459 0,3143	0,428608 0,2973	9,391120 0,0000**	9,222562 0,0000**
C/V	7,333636 0,0000**	7,516378 0,0000**	7,476012 0,0000**	1,318079 0,0000**	1,317766 0,0000**	6,124939 0,0000**	6,478746 0,0000**
C/P/V	9,417385 0,0000**	9,337961 0,0000**	9,209311 0,0000**	1,790464 0,0007**	1,583098 0,0028**	4,137549 0,0000**	4,214356 0,0000**
P/V	5,035412 0,0000**	5,035412 0,0000**	5,035412 0,0000**	0,827515 0,0445**	0,897628 0,0435**	7,953732 0,0000**	7,341130 0,0000**
R ²	0,134944	0,130739	0,136987	0,138964	0,108478	0,429721	0,336103

BIJLAGE 3

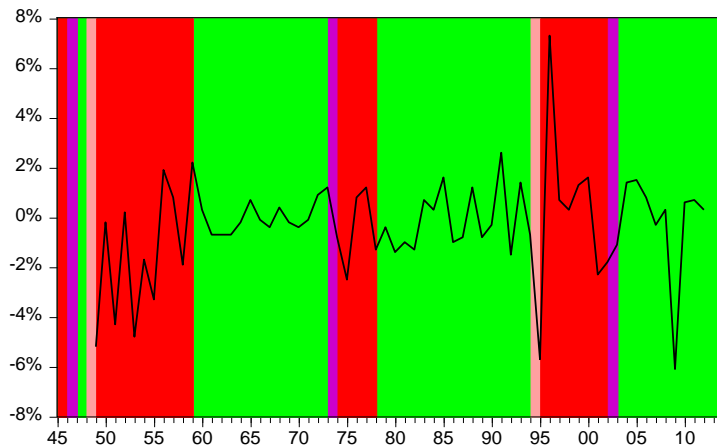

BIJLAGE 4

C_DOVT

M_DOVT

BRONNENLIJST

- Alesina, A., Roubini, N., & Cohen, G. D. (1997). *Political cycles and the macroeconomy*. Cambridge: The MIT Press.
- Anderson, H. D., Malone, C. B., & Marshall, B. R. (2008). Investment returns under right- and left-wing governments in Australasia. *Pacific-Basin finance journal* 16 , 252-267.
- Baar, D.-J. v. (1996, April 22). *D-mark voor Nederland belangrijker dan euro*. Opgeroepen op Juni 23, 2014, van www.volkskrant.nl.
- Bobbio, N. (1994). *Left and right: the significance of a political distinction*. Rome: Donzelli Editore.
- Bolt, J., & Zanden, J. L. (2013). *The First Update of the Maddison Project; Re-Estimating Growth Before 1820*. *Maddison Project Working Paper 4*. Opgeroepen op Juni 3, 2014, van ggdc.net/maddison/maddison-project/home.htm.
- Bormann, N.-C., & Golder, M. (2013). Democratic Electoral Systems around the world, 1946–2011. *Electoral Studies* 32 , 360-369.
- Burke, P. J. (2012). Economic Growth and Political Survival. *The B.E. Journal of Macroeconomics* vol. 12 , 1-41.
- CBS. (2014, Mei 15). *BBP, productie en bestedingen*. Opgeroepen op Mei 20, 2014, van statline.nl.
- CBS. (2014, April 4). *Beroepsbevolking; vanaf 1800*. Opgeroepen op Mei 20, 2014, van statline.nl.
- CBS. (2013, Oktober 21). *Bevolking, kerncijfers*. Opgeroepen op Mei 2014, 20, van statline.nl.
- CBS. (2014, Februari 13). *Consumentenprijzen; prijsindex 1900 = 100*. Opgeroepen op Mei 20, 2014, van statline.nl.
- CBS. (2014, April 14). *Energiebalans, kerncijfers*. Opgeroepen op Mei 20, 2014, van statline.nl.
- CBS. (2014, Mei 28). *Internationale handel; in- en uitvoer volgens SITC-indeling*. Opgeroepen op Juni 2014, 3, van statline.nl.
- CBS. (2013, Juli 2). *Nationale Rekeningen, historie*. Opgeroepen op Mei 20, 2014, van statline.nl.
- CBS. (2014, April 16). *Onderwijs; leerlingen en studenten, onderwijssoort, vanaf 1900*. Opgeroepen op Juni 3, 2014, van statline.nl.
- CBS. (2014, Maart 31). *Overheid, inkomsten en uitgaven*. Opgeroepen op Mei 20, 2014, van statline.nl.
- CBS. (2013, November 1). *Overheidsuitgaven onderwijs vanaf 1900, volgens OESO-definitie*. Opgeroepen op Mei 20, 2014, van statline.nl.

- CBS. (2013, September 25). *Rijksfinanciën vanaf 1900*. Opgeroepen op Mei 20, 2014, van statline.nl.
- ChartsBin. (2009). *Historical Crude Oil prices, 1861 to Present*. Opgeroepen op Juni 3, 2014, van chartsbin.com.
- Chertkoff, J. M. (1996). The effects of probability of future success on coalition formation . *Journal of experimental social psychology* 2 , 265-277.
- DNB. (2008). *Hoedster van financiële stabiliteit*.
- Edin, P.-A., & Ohlsson, H. (1991). Political determinants of budget deficits: coalition effects versus minority effects*. *European Economic Review* 35 , 1597-1603.
- Fisher, S. D., & Hobolt, S. B. (2010). Coalition government and electoral accountability. *Electoral Studies* 29 , 358-369.
- Gali, J. (2011). The return of the wage Phillips curve. *Journal of the European Economic Association* 9 , 436–461.
- Hibbs, D. A. (1977). Political parties and macroeconomic policy. *The American political science review* vol. 71 , 1467-1487.
- Mankiw, N. G. (2000). *Essentials of Economics*. South Western Educational Publishing.
- Milner, H. V., & Judkins, B. (2004). Partisanship, trade policy, and globalization: is there a left–right divide on trade policy? *International Studies Quarterly* 48 , 95-119.
- Parlement & Politiek. (2014). *Poldermodel*. Opgeroepen op Juni 20, 2014, van <http://www.parlement.com/>.
- Policonomics. (2012). *Expectations-augmented Phillips curve*. Opgeroepen op Juni 20, 2014, van policonomics.com.
- Roubini, N. & Sachs, J. D. (1989). Political and economic determinants of budgetdeficits in industrial democracies. *European Economic Review* 33 (1989) 903-938. *North-Holland* , 903-938.
- Schmidt, M. G. (1996). When parties matter: a review of the possibilities and limits of . *European Journal of Political Research* 30 , 155-183.
- UCDP. (2014). *UCDP/PRIO Armed conflict dataset*. Opgeroepen op Juni 3, 2014, van www.pcr.uu.se.
- Volkerink, B., & Haan, J. d. (2001). Fragmented government effects on fiscal policy: New evidence. *Public Choice* 109 , 221-242.
- Worldbank. (2012). *GDP (Current US\$)*. Opgeroepen op Juni 15, 2014, van www.data.worldbank.org.